

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣ

ΕΤΟΣ ΣΤ' • ΤΕΥΧΟΣ 56 • ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1983 • ΣΕΒΑΤ 5743

«Η δικαιοσύνη σου είναι δικαιοσύνη εἰς τὸν αἰώνα,
καὶ ὁ νόμος σου ἀλήθεια», (Ψαλ. 119:142)

צדקה צדק לעולם ותורתך אמרת

«ΧΩΡΙΣ ΠΕΡΙΣΚΕΨΗΝ... ΧΩΡΙΣ ΑΙΔΩ»

ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΜΦΙΣΒΗΤΗΤΑ κουραστικό νά έπανέρχεται κανείς στά ίδια θέματα. Κουραστικό καί γι' αύτούς πού τά γράφουν καί γι' αύτούς πού τά διαβάζουν. 'Όταν δημως τά γεγονότα (καί κυρίως τά παραπτώματα) έπαναλαμβάνονται, τότε, άποτελεῖ οχι μόνον άναγκη άλλα καί ύποχρέωση ή έπανοδος σέ θέματα πού έχουν σκοπό νά έπεξηγήσουν ή νά διδάξουν.

ΥΠΑΡΧΕΙ ΜΙΑ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ φιλολογία στόν τόπο μας, πού στή σύγχρονη έποχή άντιπροσωπεύεται άπό τρεῖς κυρίως έκπροσώπους. 'Από τρία άτομα, πού θέλουν νά έμφανίζονται σάν «ιστορικοί συγγραφεῖς». Οι τρεῖς, λοιπόν, αύτοί κυριώτεροι συγγραφεῖς (ύπάρχουν βέβαια κι άλλοι) γράφουν ό,τι τούς κατέβει στό κεφάλι. 'Όποιες, οχι άπλως άνακριβειες, άλλα στήν ούσια **φαντασιώσεις** τούς έλθουν στό μυαλό: άπό τά άπλα έμφανη ψεύδη, άπό τή συγνή κακοποίηση τής άλήθειας καί τή βάναυση παραποίηση τής πραγματικότητος μέχρι τή χρησιμοποίηση τῶν πιό διεστραμμένων κι άρρωστων προϊόντων τής φαντασίας τους.

ΓΙΑ ΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΣΟΥΝ ΑΝΤΙΣΗΜΙΤΙΚΗ βιβλιογραφία, έστω καί ύποτυπώδη, οι συγγραφεῖς αύτοί άκολουθούν τήν έχης μέθοδο: 1) άναφέρουν ό,τις φαντασιώσεις τοῦ άλλου γιά βιβλιογραφία(!) ή 2) δέν στηρίζουν μέ αποδείξεις τά δσα γράφουν γιατί, όπως χωρίς ντροπή ίσχυρίζονται, «φοβούνται νά πούν τίς πηγές τους λόγω τῶν... μυστικῶν ιστραλινῶν ύπηρεσιῶν» ή «...γιά λόγους στρατηγικῆς καί άσφαλείας». 'Έτσι, λοιπόν, γράφεται καί δημιουργεῖται ή «ιστορία!» «Χωρίς περίσκεψιν...»

ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ πού τά άτρανταχτα καί γερά θεμελιωμένα στοιχεῖα είναι άντιθετα (καί πώς νά μήν είναι;) μέ τίς δῆθεν «ιστορικές άποψεις» τους, τότε οι «Έλληνες άντισημίτες συγγραφεῖς μέ μιά βαριά βρισιά ή μιά αἰσχρή συκοφαντία προσπαθούν νά άμαυρώσουν τούς άντιτιθέμενους. «Χωρίς αἰδώ».

ΕΝΑ ΕΡΩΤΗΜΑ άσφαλως θά άπασχολεῖ τούς καλοπροάρετους κι έντιμους μελετητές ή άναγνωστες μας: άφοῦ αύτά τά άντισημιτικά βιβλία στερούνται οχι μόνον όποιου δήποτε κύρους κι άξιας άλλα καί τής άπλης άκόμη σοβαρότητος καί λογικῆς, τότε πῶς έκδίδονται;

'Η παρατήρηση θά ήταν σωστή καί λογική άν στή σημερινή έποχή δέν κυκλοφορούσαν κι άλλα έντυπα μέ περιεχόμενα χαμηλοῦ έπιπέδου ή έξυπηρετοῦντα χυδαϊα ένστικτα (π.χ. πορνογραφικά).

ΟΛΑ ΟΣΑ ΔΗΜΟΣΙΕΥΟΝΤΑΙ στό περιοδικό αύτό, στά πέντε χρόνια πού έκδιδεται, τίθενται ύπό τήν κρίση τῶν άναγνωστῶν μας. Οι στήλες μας είναι πάντα άνοιχτές γιά τόν καλοπροάρετο, άντικειμενικό διάλογο. 'Έμεις έπιζητούμε πάντα τό διάλογο σ' όλα τά θέματα. Καί προκαλούμε γιά τήν έπιστημονική έξέταση καί μελέτη τῶν διαφόρων θεμάτων, μέσα στά πλαίσια τής λογικῆς καί τής έπιστήμης. **Μέ περίσκεψη καί αἰδώ...**

ΕΒΡΑΙΟΙ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Δέν συνδέουν μόνον κοινά γνωρίσματα τούς "Ελληνας μέ τους" Έβραιους, όπως ή άρχαιότης τοῦ πολιτισμοῦ των, ή κλίσις των πρός τό έμποριον, ή πολυχρόνιος δουλεία των καί ή διασπορά. 'Άλλ' άκόμη καὶ κοινά ιδανικά, όπως ή άγάπη τῆς ἐλευθερίας, ἔθνικῆς καὶ ἀτομικῆς, ή ἀνησυχία διὰ τὴν γνῶσην τῆς ἀληθείας, ἔνας κοσμοπολιτισμός πού δέν σβήνει τὸν εἰδικὸν σύνδεσμον πρός τὸν τόπον καὶ τὸν πολιτισμόν των.

"Ἐπειτα δ σύνδεσμος αὐτός εἶναι πολὺ παλαιός. Πρώτοι από τούς "Ελληνας οι μαθηταί τοῦ Ἀριστοτέλους Κλέαρχος καὶ Θεόφραστος μᾶς ὄμιλοῦν περὶ τῶν Ἐβραίων. 'Ο ιστορικός Ἐκαταῖος δὲ Ἀβδηρίτης, σύγχρονος τοῦ Θεοφράστου, περιέγραψε μέθαυμασμόν τὴν Ἐβραϊκὴν κοινότητα τῆς Ἱερουσαλήμ, τὴν πειθαρχίαν πού ἐπικρατοῦσε εἰς αὐτήν καὶ τὴν ἀθλητικὴν ἀγώγην τῶν νέων Ἰουδαίων, όπως εἰς τὴν Σπάρτην. 'Η στενή ὅμως ἐπαφή τῶν Ἐλλήνων μέτοις Ἐβραίους ἥρχισε ἀπό τάς κατακήσεις τοῦ Ἀλεξανδρου καὶ ἐκορυφώθη ὑπό τούς Ἐπιγόνους καὶ τὴν ρωμαϊκὴν κατοχήν. Καὶ μάλιστα εἰς τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχήν οἱ Ἐβραῖοι τῆς Συρίας, τῆς Αἴγυπτου καὶ τῆς Ἐλλάδος ἥρχισαν νά μεταχειρίζωνται τὴν Ἑλληνικὴν ὥχι μόνον ὡς γλώσσαν διεθνοῦς συνεννοήσεως καὶ πνευματικῆς ἐπικοινωνίας ἀλλ' άκόμη καὶ ὡς μητρικήν των γλώσσαν. "Ηδη ἀπό τῆς ἐποχῆς τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Β', παρέστη ἀνάγκη μεταφράσεως τοῦ Ἐβραϊκοῦ νόμου εἰς τὴν Ἑλληνικήν, ώστε νά τὸν ἐννοοῦν οἱ Ἐβραῖοι. Καὶ τὸν ἐπόμενον αἰώνα μετεφράσθη εἰς τὴν Ἑλληνικήν καὶ ἡ ὑπόλοιπος Παλαιά Διαθήκη, η οποία μαζί μέ τὴν μετάφρασιν τῆς Πεντατεύχου ἀποτελεῖ τὸ κείμενον τῆς Ἱερᾶς Γραφῆς, τὸ γνωστόν ὑπό τὴν ἐπωνυμίαν «κατά τοὺς Ἐβδομήκοντα». Εἰς τὴν Ἑλληνικὴν γλώσσαν ἐγράφησαν άκόμη τὸ ἀπολεσθέν δρᾶμα τοῦ Ἐζεκιήλ διά τὴν "Ἐξοδον, ή Σοφία τοῦ Σολομῶντος, ἀγνώστου συγγραφέως, καὶ τὰ ιστορικά τοῦ Ἰωσῆφ. 'Ο κύριος ὅμως ἐκπρόσωπος τῆς Ἑλληνοεβραϊκῆς φιλολογίας ὑπῆρξε ὁ Ἀλεξανδρινός φιλόσοφος Φίλων, πού ἐπεχειρήσε νά κάμη μίαν σύνθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ἐβραϊκοῦ πνεύματος, κατά τάς ἀρχάς τῆς χριστιανικῆς περιόδου. 'Ἐπίσης, ως

γνωστόν, τὰ εύαγγέλια ἐγράφησαν πρωτοτύπως, διά τὴν χρῆσιν πρωτίστως τῶν Ἐβραίων εἰς τὴν Ἑλληνικήν, πλήν τοῦ α', τὸ ὅποιον ἐγράφη εἰς τὴν ἀραμαϊκήν καὶ μετεφράσθη ἐνωρίτατα εἰς τὴν Ἑλληνικήν.

'Ο Ἐβραϊκός καὶ ο Ἑλληνικός πολιτισμός πολλά προσέφερον εἰς τὸν εὐρωπαϊκὸν τοιοῦτον, πού ἀποτελεῖ, όπως γράφει ὁ Ρενάρ, τὴν σύνθεσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ Ἐβραϊκοῦ πνεύματος. Πράγματι, παράπλευρα μέ τὴν Ἑλλάδα τοῦ 5 μ.χ. αἰώνος, πρέπει νά βάλουμε τὸν πολιτισμόν τοῦ Ἰσραήλ, τοῦ 8 π.Χ. αἰώνος, πού μέ τὸ στόμα τοῦ προφήτου Ἡσαΐα ἔριψεν εἰς τὸν κόσμον τὰ ιδανικά τῆς δικαιοσύνης, τῆς ἀδελφοσύνης καὶ τῆς εἰρήνης. Ορθῶς, λοιπόν, όπως ὁ πολιτισμένος κόσμος ἐπενέβη διά τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, μετά τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἔτσι ἐνδιεφέρθη καὶ διά τὴν ἀνάστασιν τῆς ιουδαϊκῆς ἐστίας, διά τῆς ἀποφάσεως τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ἡδη τῆς εἰσδοχῆς τοῦ κράτους τοῦ Ἰσραήλ εἰς τὸν Ο.Η.Ε.

'Εκεῖ, εἰς τὴν Παλαιστίνην, γίνεται ἀπό ἑτῶν ἡδη ἔνα ἔργο πολιτισμοῦ ἅξιον θαυμασμοῦ. Εἰς τάς ἑκτάσεις τῶν ἀμμοβούνων ἐδημιουργήθησαν πρότυποι πόλεις, όπως τὸ Τέλ Αβίβ. Μέθοδοι καλλιεργείας ἐπιστημονικῶς καὶ κοινωνικῶς προηγμέναι ἐπεβλήθησαν. Καὶ θάλλουν ἐκπαιδευτικά ιδρύματα ἀλληλῶς πρότυπα. 'Εκεῖ συντελεῖται καὶ ἔνα θαῦμα, ή ἀναβίωσις τῆς ἀρχαίας Ἐβραϊκῆς γλώσσης.

'Η Ἑλλάς πρέπει νά ἐπιδιώξῃ τὴν σύσφιγξιν τῶν φιλικῶν δεσμῶν πού συνέδεον πάντοτε τὰ δύο ἔθνη, τοὺς "Ελληνες καὶ τους" Έβραιους καὶ πού συνήνωσεν ἡ κοινή καὶ βαρυτάτη δι' ἀμφοτέρους καταφορά τοῦ ἐπιδρομέως.

/'Ο Χρ. Εύελπιδης (1895 - 1971) διετέλεσε καθηγητής τῆς Παντείου καὶ τῆς Γεωργικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν. Βουλευτής Ἐβρου τὸ 1933, διετέλεσε ὑπουρογός Γεωργίας καὶ Οἰκονομικῶν (1952 - 53). Ἐξέδωσε 34 ἐπιστημονικά καὶ 27 λογοτεχνικά βιβλία. Δημοσίευσε ἑκατοντάδες δρόμα καὶ μελέτες. Διετέλεσε γιά πολλά χρόνια πρόεδρος τοῦ Συνδέσμου Φιλίας «Ἐλλάς - Ἰσραήλ». Τό διαδημοσιεύμενο ὄρθρο εἶναι ἀπό τὸ περιοδικό «Ραδάμανθυς», 1 Ιουνίου 1949. —

Η ΕΛΛΗΝΟΜΑΘΕΙΑ ΤΩΝ ΡΑΒΒΙΝΩΝ ΤΟΥ ΤΑΛΜΟΥΔ

“Ενα ἀπλό ἔστω ξεφύλλισμα τῶν σελίδων ἐνός ἔγκυρου Ταλμουδικοῦ λεξικοῦ θά μᾶς ἐντυπωσιάσει μὲ τὴν πληθώρα τῶν ἑλληνικῶν λέξεων πού ἔχουν εἰσχωρήσει στὴν ἐν γένει Ταλμουδική λογοτεχνία καὶ πού ἀφοροῦν κάθε φάση καὶ κάθε τομέα τῆς ἑβραϊκῆς ζωῆς στὸ ‘Ἐρετς Ἰσραέλ κατά τοὺς πρώτους τέσσερις αἰώνες τῆς Κοινῆς Περιόδου.

Τό ἐρώτημα πού αὐτομάτως ἀνακύπτει εἶναι: Ποιοί ἀπό τοὺς Ἐβραίους χρησιμοποιοῦσαν αὐτές τὶς ἑλληνικές λέξεις; Ἡταν οἱ κοινοί ἀνθρωποι, οἱ ἀγρότες τῆς ὑπαίθρου, οἱ διάφοροι τεχνίτες, οἱ μικρέμποροι τῶν ἀστικῶν ἀγορῶν ἢ ἥταν οἱ μορφωμένοι ραββίνοι καὶ οἱ ἀνώτερες κοινωνικές τάξεις;

Δέν εἶναι εὔκολο νά προσδιορισθεῖ μέ ἀκρίβεια ἡ ἐκταση καὶ τὸ βάθος τῆς γνώσης τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας ἀπό τοὺς τότε Ἐβραίους. Τό παρόν ὅρθρο θά δασχοληθεῖ μέ μιὰ μόνον πτυχή τοῦ θέματος: τὰ ἑλληνικά τῶν ραββίνων. Θά ἔξετάσουμε ἄν καὶ κατά πόσον οἱ ραββίνοι στὴν Παλαιστίνη ἥταν κατηρτισμένοι ἐπί τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ λογοτεχνίας καὶ ἄν καὶ κατά πόσον θά μποροῦσαν νά θεωρηθοῦν ὅτι εἶχαν μίαν ἐλληνοπρεπή παιδεία.

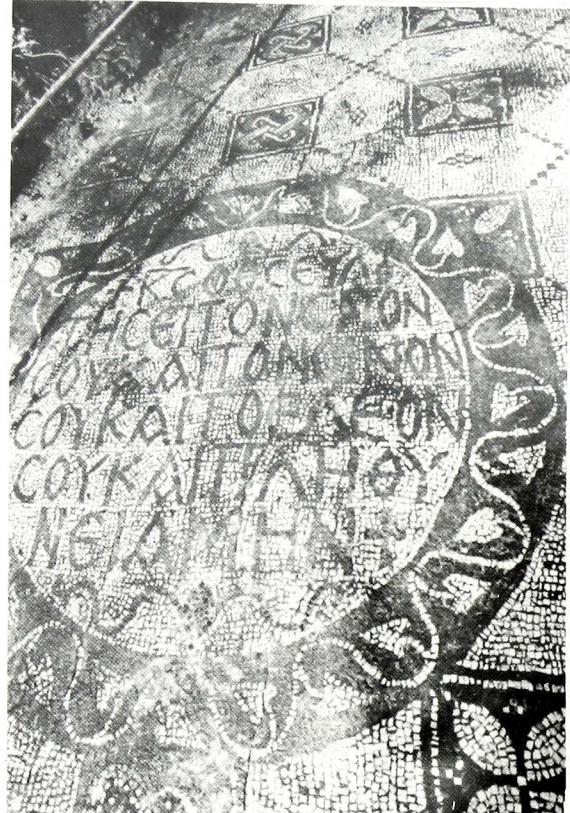
Θά ἀφήσουμε τοὺς ἰδιοὺς τούς ραββίνους νά μιλήσουν μέσα ἀπό τὶς διδασκαλίες, τὶς παραδόσεις καὶ τὶς δηλώσεις τους, ὅπως αὐτές καταγράφονται στό Ταλμούδ καὶ τὰ λοιπά ραββινικά ἔργα τῆς ἐποχῆς ἔκεινης¹.

Σύμφωνα μέ τὴν Το σέφτα², πραγματεία Σανεδρίν, ἡ κατανόηση ἐβδομήντη γλωσσῶν³ ἀπαιτεῖτο ἀπό τὰ μέλη τοῦ Ἀνώτατου Ἰουδαϊκοῦ Δικαστηρίου καὶ δύο, τουλάχιστον, μέλη ἐπρεπε νά ἔχουν τὴν ικανότητα νά τὶς διμιλοῦν⁴. Στὸ Δικαστήριο τῆς Ἰαμνείας (περ. β' αἰώνα κ.π.) ὑπῆρχαν τέσσερα μέλη πού τὶς μιλοῦσαν. Σύμφωνα μέ τὴν παράδοση πού καταγράφεται στό Βαβυλωνιακό Ταλμούδ⁵ τὰ τέσσερα αὐτά γλωσσομαθέστατα μέλη ἥσαν οἱ Ραββί Ἐλιέζερ, ραββί Γεοσούά, ραββί Ἀκιβά καὶ Συμεὼν ἀπό τὴν Υεμένη⁶.

‘Ο ραββί Ἐλιέζερ, ἔνας ἀπό τοὺς διαπρεπέστερους Ταναϊμ⁷ στὶς ἀρχές τοῦ β' αἰώνα, ἥταν γιός πλουσίων γαιοκτημόνων. Εἰσῆλθε στὴ σχολή τοῦ Ρ. Γιοχανάν μπέν Ζακκαΐ⁸ σέ ἡλικία μεγαλύτερη τῶν εἴκοσι ἑτῶν. Μέχρι τότε ἥταν τελείως ἀπαίδευτος γύρω ἀπό τὴν ιουδαϊκή μόρφωση. Εἶναι πιθανόν νά ἀπόκτησε τὴ γενική μόρφωση καὶ τὶς εὐρύτερες γνώσεις του ὅταν βρισκόταν ἀκόμα στό πατρικό του σπίτι.

‘Ο Ρ. Γεοσούά φημιζόταν γιά τὴν πολυμάθεια καὶ τὴ σοφία⁹ του. Οι σχέσεις του μέ τὸν Ἀδριανό καὶ ἡ ἐπίσκεψή του στὴν Ἀθήνα (καθ' ὅδον πρὸς Ρώμη), εἶναι ἐνδεικτικές τῆς ἔξικειώσεως του μέ τὴν ἑλληνική γλώσσα καὶ λογοτεχνία. ‘Οταν κάποτε ρωτήθηκε ἔνας Ἐβραῖος ἐπιτρέπεται νά διδάξει τὸ γιό του ἑλληνικά¹⁰ ἀπάντησε: «Ἄς τὸν διδάξει ἑλληνικά κατά τὸν χρόνο ἐκεῖνο πού δέν ἔιναι οὕτε μέρα οὕτε νύχτα, διότι εἶναι γραμμένο». «ἄλλ' ἐν αὐτῷ (δηλ. ἐπί τοῦ βιβλίου τοῦ Νόμου) θέλεις μελετᾶ ἡμέραν καὶ νύκτα». Συνεπῶς, καίτοι ἀναγνωρίζεται ἡ σημασία τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, αὐτή ἀπαγορεύεται διότι παρενοχλεῖ τὴν ἀδιάκοπη μελέτη τοῦ Νόμου¹¹.

‘Ακόμη πιό πειστική μαρτυρία ὅτι οἱ Ρ. Ἐλιέζερ καὶ Ρ.

Βυζαντινό μωσαϊκό δάπεδο, μέ έλληνική ἐπιγραφή, πού ἀνακαλύφθηκε στὴν Καισάρεια.

Γεοσούά κατεῖχαν τὴν ἑλληνικήν μᾶς παρέχεται ἀπό τὴν παρακάτω παράγραφο τοῦ Παλαιοινιακοῦ Ταλμούδ: ¹² ‘Ο Ραββάν Συμεὼν μπέν Γαμαλίηλ εἶπε... ἔξετάσθηκε καὶ βρέθηκε πώς ἡ Τορά δέν μεταφράζεται τέλεια παρά μόνο στὴν ἑλληνική γλώσσα... ‘Ο ραββί Χίγια μπάρ “Ἄββα εἶπε: ‘Ἀκύλας¹³ ὁ Προσήλυτος παρουσίασε τὴ δική του μετάφραση τῆς Τορά ἐνώπιον τοῦ Ρ. Ἐλιέζερ καὶ τοῦ Ρ. Γεοσούα· αὐτοί δέ (ἀφοῦ τὴν ἔξετασαν) τὸν ἔξυμνησαν λέγοντά του: «σύ εἴσαι ὡραιότερος τῶν οἰων τῶν ἀνθρώπων». ¹⁴ ‘Η φράση «σύ εἴσαι ὡραιότερος» τοῦ παραπάνω ἐδαφίου ἀποδίδεται στὸ πρωτότυπο ἑβραϊκό κείμενο μέ τὴ λέξη «γιαφγιαφίτα», πού ἀποτελεῖ μιάν ἀδιαμφισβήτητη ἀναφορά στὴν ίδεα πού ἐκφράζεται μέ τὸ συσχετισμό τῶν λέξεων γιάφετ - γιαβάν (‘Ιάφεθ - ‘Ιανάν)¹⁵ ὅπως τὴ διατύπωσε ὁ Βάρ Καππαρά: «δ Θεός θέλει πλατύνει τὸν ‘Ιάφεθ καὶ θέλει κατοικήσει ἐν τοῖς σκηναῖς τοῦ Σῆμα»¹⁶, ἦτοι εἴθε στὴ σκηνή (τῶν ἀπογόνων) τοῦ Σῆμη, νά διμιλοῦν στὴ γλώσσα (τῶν ἀπογόνων) τοῦ ‘Ιάφεθ... «οἱ οἰων τοῦ ‘Ιάφεθ... ‘Ιανάν»¹⁷.

Δέν χωρεῖ ἀμφιβολία δτι ἡ ἀναφορά στὸ παρπάνω ἀπόσπασμα τοῦ Παλαιστινιακοῦ Ταλμούδ εἶναι γιά τὴν Ἑλληνική μετάφραση τῆς Βίβλου ἀπό τὸν Ἀκύλα, ὁ ὅποιος τὴν παρουσίασε ἐνώπιον τοῦ Ρ. Ἐλιέζερ καὶ τοῦ Ρ. Γεοσούά, οἱ δέ τελευταῖοι τὸν συνεχάρησαν γι' αὐτό του τὸ ἔργο. Ὁ ἐπινοιός ποὺ τοῦ ἔδωσαν δέν Θά εἰχε καρία ἀξιῶν αὐτοί ποὺ τὸν πρόσφεραν δέν εἶχαν τά δάναλογα προσόντα γιά νά ἐκφέρουν γνώμη σχετικά μὲ τὸ ὑφός καὶ τὴν ἀκρίβεια τοῦ μεταφραστικοῦ ἔργου ποὺ τούς παρουσίαζε-το. Εἶναι δέ σαφές δτι, σύμφωνα μὲ τὴν παραπάνω πηγήν τοῦ Παλαιστινιακοῦ Ταλμούδ, οἱ δύο ἀνωτέρω παρβίνοι ἀναγνωρίζονται ὡς ἄξιοι καὶ ἰκανοί κριτικοί τοῦ ὑφους καὶ τῆς ἀξίας τῆς Ἑλληνικῆς αὐτῆς μεταφράσεως.

Στήν Τοσέφτα¹⁸ καταγράφεται μιά δήλωση άναφορικά με τή στάση τοῦ συγχρόνου τους Ραββάν Γαμαλίηλ, ἀπέναντι στὸν Ἑλληνικὸ πολιτισμό. Διαβάζουμε λοιπόν: «παραχωρήθηκε ἡ ἄδεια στὸν Οἶκο τοῦ Ραββάν Γαμαλίηλ νά διδάσκουν στὰ παιδιά τους ἑλληνικά¹⁹, εξαιτίας τῶν σχέσεών τους μὲ τίς (ρωμαϊκές) ἀρχές».

Μιά άκομη πιο κατηγορηματική δήλωση του Ραββάν Συμεών - γιού του Ραββάν Γαμαλίη, περιέχεται στό Βαβυλωνιακό Ταλμούδ:²⁰ «χίλιοι νέοι μαθητές υπήρχαν στον οίκο του πατέρα μου· πεντακόσιοι άπ' αύτούς μελετούσαν τό Νόμο, ένων οι υπόλοιποι πεντακόσιοι σπούδαζαν Ἑλληνική σοφία». Δηλαδή, πεντακόσιοι νέοι, οι οποίοι σχετίζονταν με τόν οίκο τού Έβραιού πατριάρχου, άφιερωναν τό χρόνο τους στή μελέτη τῆς Ἑλληνικῆς λογοτεχνίας.

Ο γιος του τελευταίου, δρ Ρ. Γεωργίου Άνασσοι προχώρησε σε ένα βήμα παραπέρα, διακηρύσσοντας άπειροφραστά:²¹ «Γιατί νά μιλάτε άστυριακά στό "Ερετς Ισραήλ; Νά μιλάτε είτε έβραικά είτε ήλληνικά».

Είναι δύσκολο νά πιστέψουμε ότι οι παραπάνω θέσεις άπεναντί στόν έλληνικό πολιτισμό, περιορίζονταν μόνο στόν οίκο του πατριάρχη. Γνωρίζουμε πόσο ένθερμα ή μεσαία τάξη μιμεῖται τίς άνωτερες κοινωνικές τάξεις και πόσο διατεθειμένα είναι τά κατώτερα κοινωνικά στρώματα νά ακολουθήσουν το παράδειγμα τών μεσαίων κοινωνικών διμάδων. Τό επίπεδο καί ο βαθμός έλληνομάθειας είνος άπομου. Εξαρτάτο άπο τήν κοινωνική θέση του²². Κατά πᾶσαν πιθανότητα οι άνωτερες κοινωνικές τάξεις γνώριζαν τήν έλληνική λογοτεχνία, οι μεσαίες τάξεις ήταν λιγότερο κατηρτισμένες, ένω οι γνώσεις τών κατωτέρων κοινωνικών τάξεων περιορίζονταν σε άριθμό έλληνικών λέξεων της καθομιλουμένης διαλέκτου.

'Ορισμένοι άπό τούς ραββίνους, ίδιως όσοι ζοῦσαν σε έλληνιστικά κέντρα της Παλαιστίνης, ήσαν έξοικειωμένοι με τίς ίδιορρυθμίες και τίς άποχρώσεις της ήλληνικής γλώσσας. Πόσο έκλεπτισμένο γλωσσολογικό ύφος έπι-δεικνύεται π.χ. άπό τόν Ρ. Γιοναθάν άπό τήν 'Ελευθερού-πολη²³ (περ. γ' αιώνας) στό περίφημο άπόφθεγμά του, ά-ναφορικά με τίς άντιστοιχεις ίδιοτητες τών τεσσάρων γλωσσών: Ἑλληνικά, λατινικά, ἀσσυριακά και ἑβραιϊκά Σύμφωνα με τίνη άποψη τού Ρ. Γιοναθάν, ή Ἑλληνική είναι ή καταλληλότερη γλώσσα γιά τή λυρική ποίησή²⁴. Μόνον ένα άτομο πού γνώριζε άριστα τό Ἑλληνικό λογοτεχνικό ύ-φος, μπορούσε νά έκφράσει μιά παρόδμοια γνώμη έπι τής άνωτερότητας τής Ἑλληνικής γλώσσας γιά τόν ποιητικό λό-γο.

“Ενας νεώτερος, σύγχρονος τού Ρ. Γιοναθάν, δ Ρ. Αβέρα
βάου²⁵ ἐπικεφαλῆς τῆς ραββινικῆς σχολῆς στήν Καισάρεια
κι ἔνας ἀπό τούς στυλοβάτες τοῦ Παλαιστινιακοῦ Ταλμούδου,
ὑπήρξε ἄνθρωπος μέ βαθιά ἐλληνική καλλιέργεια.

Φημιζόταν για τά λογοπαίγνια του στήν έλληνική γλώσσα, όπως και στήν άραμαϊκή. Γνωρίζουμε ότι άρεσκόταν στή χρησιμοποίηση αλινγματικής γλώσσας, όπως θά δούμε:

רכבתה לא נוחה לى. אל' השיטה נמי אחדר בى, אל' שוויה מפשך הדרנה אל' אספוננו. באז' פוןיה או יויר פאנ' פאנ' הונון פורה בלבלה יש לה כבותה בנין דכריין או איזו לח' כבותה בגין דכריין, אל' דבא ובל' כל מולתון ראל' לריה צווארה קומפוניעין דיאן, ואיזא' אראכ'ו זוינ' נוינ' אטמונין מסאן דרא מאה' פאנ' עוכל' בעכבלן, מוחלת טיבעיאן. אמר רדא פיטסן לי מוכת' בלבלה כבוחה לאחרהש ש כל כבותה בגין דכריין, טאן עספערן, טאן אספערן, מולתון מילתון הדרגה בעכלן ש כל כבותה בגין דכריין, טאן עספערן,

14 מוח ליה מהה עולמי בזוכלה. נג. מה. 3 16 ווּוְאַנְסָתָהּ כִּי-כִי פֵג. 6 מוחה מהובחה לבבלה
אין ווּוְרֹם, תחונן פְּגַעַת קְדַמָּה כִּי-כִי פֵג. 6

Μία σελίδα τῆς Βίβλου μέ το πρωτότυπο ἑβραιϊκό κείμενο, τή μετάφραση τῶν Ἐβδομήκοντα, τή λατινική Βουγκάτα καί τήν παράφραση τοῦ Ὄνκελους ('Ισπανία, 1522).

καὶ ἀπό τὸ παρακάτω λογοπάίγνιο τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, πού βασίζεται πάνω στή φωνητική συγγένεια διαφόρων λέξεων:²⁶ «Ο Ρ. Ἀβράδον ρωτήθηκε: ἀπό ποῦ γνωρίζουμε τὸ μωρῷ πού γεννήθηκε στούς ἐφτά μῆνες μπορεῖ να ζήσει; Αὐτός ἀπάντησε: 'Ἄπο τὴν ἴδια τῇ γλώσσα σου θάσου ὅτι ἀποδείξω, ζ (ζήτα) = ἐπτά, η (ῆτα) = δέκτω ».

Τά λόγια τοῦ Ρ. Ἀβράμου «ἀπό τὴν ἴδια τῇ γλώσσᾳ σου», μαρτυροῦν ὅτι ἡ ἐρώτηση προερχόταν ἀπό μη-Ἐβραϊο, μετά τοῦ ὅποιου θά είλε συχνά συζητήσεις. Πιθανὸν τὸ ἐρέθισμα γιὰ τό παραπάνω ἐρώτημα νὰ προήλθε ἀπό τὴν Ἀγγειαδά²⁷ ἔκεινη ποὺ διακρύσατε ὅτι δύο οἱ προφῆτες γεννήθηκαν στούς ἐφτά μῆνες²⁸.

Παρά τό γεγονός διτή ή παραπάνω ἀπάντηση του Ρ. Ἀββάσου βασίζεται στήν δριθμητική ἄξια τῶν γραμμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλβάφουτον ζ και η, δέν εἶναι σωστή. Σύμφωνα μέ τὸν S. Lieberman ἡ σωστή ἀποκρυπτογράφηση τοῦ [ζ = 7, η = 8] ἔχει ὡς ἔξης: «ζῆ τά ἐπτά [μᾶλλον] ἡ τά ὁκτώ», πού σημαίνει διτή «μωρά πού γεννιούνται στούς ἐφτά μῆνες ἔχουν περισσότερες πιθανότητες νά ζήσουν, παρά ἑκείνα τῶν ὁκτώ». Ἐδῶ πράγματι ο Ρ. Ἀββάσου ἀποδεικνύεται δεινός χειριστής τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας.

Είναι γνωστόν δι τοι ραββίνοι Θεωροῦν ἄσκοπα τά λογοπαίγνια δταν ἀφοροῦν μή Θρησκευτικά ζητήματα ἐνώ στά Θρησκευτικά κείμενα, τά λογοπαίγνια καί ἀκονίζουν τό νοῦ καί ἀποτελοῦν εὐχάριστη ἀνάπαιλα. Κάποιος ἀνώνυμος

Μιά σελίδα της νέας κριτικής έκδοσεως του Ταλμούδ (πραγμ. Κετουββότ), έκδοση του Ινστιτούτου Yad Ha – Ran Herzog, (Ιερουσαλήμ 1972).

μος Ἀγγαδιστής έξηγησε ώς έξης τό στίχο από τόν Ἐκκλησιαστή, (1:8): «πάντα τά πράγματα είναι έν κόπῳ» διτι «ἡ ἀσκοπη φλυαρία έχαντλει τόν ἀνθρωπο». Ως φαίνεται, ὁ Ρ. Ἀβράου κατέφευγε σ' αὐτό τό είδος τού λόγου, οπαν δέν ἐπιθυμοῦσε νά γίνει νοητός από άλους διταν οι περιστάσεις τό ἀπαιτούσαν. Ἐν πάστ περιπτώσει, ἀποδεικνύεται ένας πολύ καλλιεργημένος ἀνθρωπος της ἐποχῆς του καί τού χώρου του.

Ο Ἰδιος, ὅχι μόνον δίδαξε στόν έαυτο του τήν ἑλληνική, ἀλλά έδωσε καί στίς κόρες του ἑλληνοπρεπή παιδεία. Αύτός ύπήρξε ἔκεινος πού δίξαξε στό ὄνομα τού Ρ. Γιοχανάν: ²⁹ «Ἐπιγρέπεται να διδάσκονται ἑλληνικά στά κορίτσια, διότι ἀποτελοῦν στολίδι γι' αὐτές». Ἡ ἑλληνική λογοτεχνία ἀποτελεῖ στολίδι γιά τίς κοπέλες κάποιας κοινωνίκης στάθμης, ὅπως οι κόρες τού Ρ. Ἀβράου. Ο Ἰδιος δε ἀποδεικνύεται διτι αὐτόν τόν κανόνα δέν τόν δίδαξε ἀδριστα, ἀλλά τον ἔφαρμοσε καί ἐμπρακτα.

Δέν θά πρέπει θμως νά παραβλέψουμε τή βίαιη ἀντίδραση τού συναδέλφου καί φίλου του Ρ. Συμεών μπάρ Ἀββα. Ὁ τελευταίος ἀμφισβήτησε τήν όρθοτητα τής παραδόσεως τού Ρ. Ἀβράου, ἀμφιβάλλοντας διτι ὁ Ρ. Γιοχανάν ἔξεφρασε ποτέ μιά παρόμοια γνώμη. Μέ κάποια δόση είρωνείας παρατηρεῖ: «Ἐπειδή ἐπιθυμεῖ νά διδάξει ἑλληνικά στίς κόρες του, ἀποδίδει αὐτήν [τήν παράδοση] στόν Ρ. Γιοχανάν».³⁰

Ο Ρ. Χίγια μπάρ Ἀββα, σύγχρονος καί συγγενής τού Ρ. Συμεών μπάρ Ἀββα, δίδαξε στό ὄνομα τού Ρ. Γιοχανάν μέ τό αὐτό πνεύμα. Ἐξηγησε³¹ δέ διτι ἡ ἀπαγόρευση κατά τής ἑλληνικής έχει στόχο τήν καταπολέμηση τών καταδοτών, «μι πε νέ άμε σο υρότ». «Ἄν, πράγματι, αὐτός είναι ὁ λόγος, τότε δέν ὑπάρχει καμιά διαφορά μεταξύ ἀγοριών

καί κοριτσιών, ἀναφορικά μέ τή διδασκαλία τών ἑλληνικών. Ὁ Μ. Jastrow³² στήν ἐπεξήγηση τής λέξης μασούρ παρατηρεῖ διτι: «Ἡ μελέτη τής ἑλληνικής ἀπαγόρευσάν ἔχαιτας τών καταδοτών»: ἡ γνώση τής ἑλληνικής ἀποτελοῦσε δέλεαρ γιά προδοσία».

Ὁ S. Lieberman δέν συμφωνει μέ τήν παραπάνω ἔξηγηση, τήν διόπια Θεωρεῖ ἐσφαλμένη. «Δέν χρειάζεται νά πάμε τόσο μακριά», λέει. «Ο λόγος γιά τήν ἀπαγόρευση τής μελέτης τής ἑλληνικής είναι διότι, ἀπόμα που κατείχαν αὐτή τή γλώσσα, μπορούσαν νά ύποδαυλίσουν αὐτή τούτη τήν ὑπαρξη τών ἑβραϊκών δικαστηρίων καί τής αὐτόνομης δικαστικής ἔξουσίας, διταν κάποια δικαστική ἀπόφαση. Θά μπορούσε νά ἀπευθυνθεῖ καί νά ἐφεσιβάλει τήν ἀπόφαση ἐνώπιον τών ρωμαϊκών δικαστικών ἀρχών. Καί πράγματι, διτι ιδιος δ Ρ. Χίγια μπάρ Ἀββα ἀντιμετώπισε κάποτε μιά παρόμοια περίπτωση».³³

Τόσο δ Ρ. Χίγια μπάρ Ἀββα δισ καί δ Ρ. Συμεών μπάρ Ἀββα ἀκολούθησαν πάντοτε πιστά τήν παραπάνω διδασκαλία τους. Ἀνάμεσα σ' διτες τίς ἀναριθμητες διδασκαλίες καί ρητά τους δέν συναντάται ἰχνος ἀπό ἑλληνικά. Ἀμφότεροι ὑπήρξαν ίδιαίτερα τίμιοι, εύθεις καί εύσεβεις ἀνθρωποι.

Ἐδώ ἔχουμε, λοιπόν, μιά σαφή είκόνα τριῶν ἀπό τούς σπουδαιότερους μαθητές τού Ρ. Γιοχανάν. Παρουσιάζονται αώς εύθεις, εύσεβεις καί ἔξυπνοι ἀνδρες. «Ἐνας ἀπό αὐτούς, ὅμως δ Ρ. Ἀββάου ἦταν ἐπιπλέον ἀνδρας μέ εύρεια μόρφωση καί βαθιά καλλιεργημένος, διτι διποίος ἔχησε σέ μια ἑλληνοποιημένη πόλη. Καισάρεια, ἐνώ οι δύο ἄλλοι σύντροφοί του ἦσαν ἀντίθετοι στήν ἑλληνική μόρφωση καί ἦσαν, ἀμφότεροι, τελείως ἀπαίδευτοι πάνω στά ἑλληνικά.

Θά πρέπει νά ἔχουμε ύπόψη διτι οι δύο τελευταίοι ἦσαν βαβυλωνιακής καταγωγῆς καί διτι ἀνατράφηκαν ἔκει.³⁴ Σπανίως Βαβυλώνιοι σοφοί, πού μετανάστευσαν στήν Παλαιοστίνη, ἀποκτούσαν γνώσεις τής ξένης αὐτής γλώσσας. Είναι ἀξιοσημείωτο διτι τό Παλαιοστινιακό Ταλμούδ συμπεραίνει μετά βεβαιότητος διτι ο περίφημος Βαβυλώνιος σοφός Ράβ, (περ. γ αίώνας κ.π.) πού μετανάστευσε στήν Παλαιοστίνη, δέν γνώριζε σύτε κάν ελληνική ἀνάγνωση.

Μεταξύ τών ἀντίθετων ἄκρων, τών γηγενών Παλαιοστίνιων σοφών, πού ζούσαν σε ἔξελληνισμένες πόλεις καί ἦσαν ἔξοικειωμένοι μέ τόν ἑλληνικό πολιτισμό, καί τών Βαβυλώνιων μεταναστών, πού ήσαν τελείως ἀμόρφωτοι περί τά ἑλληνικά, Θά πρέπει νά τοποθετήσουμε τόν τότε μέσο ραββίνο, πού ζούσε στίς ἐπαρχιακές πόλεις καί τά χωριά. Τό ἐπίπεδο τής γενικής μορφώσεώς του θά ἦταν, ἀσφαλώς, κάπως ύψηλότερο ἔκεινου τής μεσαίας τάξης τών κατοίκων τής χώρας.

Τά παραδείγματα τού οίκου τού πατριάρχη καί τού οίκου τού ἐπικεφαλής τής Ἀκαδημίας τής Καισάρειας, ἀποδεικνύουν διτι ὑπήρχαν δυναμικά στοιχεῖα πού εύνοοῦσαν καί ύποστρίζαν τή διάδοση τού ἑλληνικού πολιτισμού

«Ἡδη δ δεσμός γῆς καί αἵματος διευρύνεται, καθώς ἡ (Βυζαντινή) αὐτοκρατορία ξανοίγεται — καλώς ἡ κακοῦς — καθώς οι μεγάλες πηγές τής ἑλληνικής σκέψης θά ἐμπνεύσουν τούς Ἀραβες, ἀρκετούς Ἐβραίους κι δλη τή χριστιανική Δύση καί Ἀνατολή».

N. Μακρή, «Ἐλληνισμός, Ἐλληνικότητα καί Μαρξιστική πρόκληση», «Εύθυνη», (Δεκέμβριος 1982).

τή... σταύρωση τοῦ Χριστοῦ

ΕΚΔΙΚΗΘΗΚΕ μέ... καθυστέρηση τούς Έβραιούς ό ἑργάτης Γιώργος Ἀνδρέου Μοδές, 31 χρόνων, γιατί, δημιούργησε σταύρωσαν τό... Χριστό.

Καταδικάστηκε ἐρήμην σε φυλάκιση 10 μηνῶν, ἀπό το Αύτόφωρο Τριμελές.

Ο Μοδές συνελήφθη στις 2-12-82 νά σπάει μέ κλωτσές τή βιτρίνα τοῦ Ἰσαάκ - Νίκου Μπενβενίστε, 36 χρόνων στήν οδό Κολοκοτρώνη καί Αίλαλο.

Στήν ἀπολογία πού εἶχε δώσει στήν δάστυνομία ό Μοδές, εἶχε πεῖ δτι τό ἔκανε γιά νά ἐκδικηθεῖ τούς Έβραιούς.

[//*«Έθνος»*, 21.12. 1982]

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1. Τά περισσότερα σποιχεία ἀπό τό Ταλμούδ πού καταχωροῦνται ἔσυ ἔχουν ἀντιληθεῖ ἀπό τήν Ἑγκυλοπαίδεια *Judaica* καί τό ἔργο τοῦ μεγάλου σύγχρονου Ταλμουδιστή καί ἐρευνητῆ *Saul Lieberman*, (1898): «Greek In Jewish Palestine», (β' ἔκδοση, Νέα Υόρκη, 1965).
2. Κυριολεκτικά: «Προσθήκη», «Συμπλήρωμα». Τό ἔργο αὐτό περιέχει τίς παραδόσεις καί τίς διδάσκαλίες ἑκεῖνες πού δέν συμπεριλήφθηκαν στόν κανόνα τῆς Μισνᾶ. Θά μποροῦσε, συνεπώς, νά ἀποκαλεσθεῖ ἔνα «δευτεροκανονικό» ταλμούδικό ἔργο. «Οπως ή Μισνά διαιρεῖται σέ ἔξι τάξεις καί κάθε τάξη διαιρεῖται σέ πραγματεῖς καί κεφάλαια.
3. Ο ἀριθμός αὐτός διπορρέει ἀπό τό θρύλο ἐκεῖνο πού μιλάει γιά τά 70 ἔθνη τῆς Οἰκουμένης.
4. Βέβαια, ή ικανότητα νά συνδιαλέγεται ἔνας σέ μια ἔννη γλώσσα δέν σημαίνει ἀπαραιτήτως καί δριστή γνώση τῆς γλώσσας αὐτῆς.
5. Β.Τ., πραγμ. Σανεδρίν. 17β.
6. Λόγω τῆς νεαρᾶς ἡλικίας του δέν φέρει ἀκόμη τόν τίτλο τοῦ παρβί.
7. Διδάσκαλοι τῆς Μισνᾶ (ἐν. Τάνα), ἐν ἀντιθέσει πρός τούς Ἀμοράϊ, (ἐν. Ἀμορά), τούς διδάσκαλους τῆς μεταγενέστερης Ταλμουδικῆς περιόδου.
8. «*Judaica*», τομ. 10, σελ. 279 - 281.
9. Στό Π.Τ. πραγμ. Πεά 1:1, τό ἔρώτημα καταγράφεται ὡς ἔξῆς: «Ἐπιτρέπεται νά διδάξει κάποιος τό γιό του ἐλληνικά;» Στήν Τοσέφτα, πραγμ. Ἀβδού Ζαρά 1:20, τό ἔρώτημα ἀφορά τή διδάσκαλια «...ἐλληνικῶν βιβλίων;» Τέλος, στό Μιδράς Τελίμ 1:17, τό ἔιδο ἔρώτημα ἀναφέρεται στή διδάσκαλια «...ἐλληνικής σοφίας;» Ἀπό τίς παραπάνω ἑκφράσεις γίνεται σαφές δτι τό ἔρώτημα, ἂν ἐπιτρέπεται ἡ δχι ἡ διδάσκαλια τῶν ἐλληνικῶν, δέν περιορίζεται μόνο στή διδάσκαλια τῆς γλώσσας ἀλλά ἀφορά τήν ἐν γένει ἐλληνική λογοτεχνία.
10. Ἰησόν τοῦ Ναοῦ, 1:8.
11. Οι ἀπόψεις τῶν παρβίνων ἐπί τοῦ θέματος ποικίλουν, δημιούργησε καί παρακάτω, ἀνάλογα μέ τήν ίδιουσυγκρασία τοῦ καθενός, τό χώρο προελεύσεως τους καί τήν ἐποχή πού ἔζησαν.
12. Πραγμ. Μεγγιλά, 1:11.
13. «Σύμφωνα μέ τήν πατερική παράδοση ὁ Ἀκύλας ἦταν προσήλυτος ἀπό τή Σινάπη τοῦ Πόντου καί συγγενής ἔξ ἀγχιστείας μέ τόν αὐτοκράτορα Ἀδριανό. Κατά τή παρβίνική παράδοση ἦταν προσήλυτος καί μαθητής διαφόρων παρβίνων. Ἁ ἔζησε τό πάρτο ἥμισυ τοῦ 2ου αἰώνα... Ἡ μετάφραση τοῦ Ἀκύλα, τής δόποιας ἀποσπάσματα μόνο σώζονται στήμερα, χαρακτηρίζεται γιά τήν κατά λέξη ἀπόδοση τοῦ ἑβραϊκοῦ κειμένου, στήν δόποια θυσιάζεται τό ἐλληνικό γλωσσικό αἴσθημα. Ἡ μέχρι δουλικότητας, δμως, πιστή ἀπόδοση τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου... δέν δφείλεται σέ ἀδυναμία χειρισμοῦ τῆς ἐλληνικής γλώσσας, ἀλλά στήν προσπάθεια τοῦ μεταφραστή νά προσέξει δχι τόσο τήν ἑκφραστή ἀλλά τήν κατά λέξη ἀπόδοση τοῦ ἑβραϊκοῦ πρωτοτύπου. Ἡ μετάφραση τοῦ Ἀκύλα... ἐκτιμήθηκε δχι μόνο ἀπό τούς ἰουδαίους, ἀλλά καί ἀπό τούς λόγιους Χριστιανούς, δημιούργησε καί τόν 'ερωνυμο...', Δαμιανοῦ Ἀθ. Δόκιου, «Συνοπτική Ελσαγωγή στήν Παλαιά Διαθήκη», Θεσσαλονίκη 1980, σελ. 135.

‘Η «πληγή» τοῦ Ισραήλ

Ευκόλο νά κατηγορούμε όλους τούς Ίσραηλινούς γιά τις πράξεις τῆς κυβερνήσεώς τους. Εύκολο νά κατηγορούμε τόν σιωνισμό. Άλλα τί εἶναι αὐτό τό κίνημα καί πῶς τό βλέπουν σήμερα οι Έβραιοι;

Πολυχρισμοποιημένος, ξεκομμένος ἀπό τίς ρίζες του νοήματός του, στίς μέρες μας δόρος «Σιωνισμός» ἔχει φορτισθεῖ μέ δάρνητικές ἔννοιες καί προφέρεται πιά δύπας οι λέξεις «καπιταλισμός» στήν ΕΣΣΔ καί «κομμουνισμός» στήν ΗΠΑ.

Δύο παράγραφοι τῆς Ιδρυτικῆς χάρτας τῆς Όργάνωσης γιά τήν Απελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης (PLO) (1964), δύκησαν στή διαμόρφωση τῆς νέας αὐτῆς καταστάσεως πραγμάτων. “Ἄρθρο 15: ‘Η ἀπελευθέρωση τῆς Παλαιστίνης, δύπας τήν ἐννοοῦν οἱ Ἀραβες, εἶναι ἔθνικό καθήκον γιά νά παταχθεῖ ἀπό τή μεγάλη ἀραβική πατρίδα ἡ ἡμεριαλιστική σιωνιστική εἰσβολή καί γιά νά ἔξαλειφθεῖ ἡ σιωνιστική παρουσία ἀπό τήν Παλαιστίνη.’ Άρθρο 20: Οι προφάσεις περί Ιστορικῶν καί θρησκευτικῶν δεσμῶν τῶν Έβραιών μέ τήν Παλαιστίνη, δέν ἀνταποκρίνονται στήν ιστορική πραγματικότητα, στίς βασικές ἀντιλήψεις τοῦ κράτους. Ο ‘Ιουδαϊσμός, πού εἶναι θρησκεία, δέν ἀποτελεῖ ἀνεξάρτητη ἔθνοτήτη. Κατά συνέπεια οι Έβραιοι δέν εἶναι ἔνας λαός, μέ ξεχωριστή δική τους ταυτότητα. Εἶναι πολίτες τῶν κρατών στά δόποια ἀνήκουν.’

‘Η έξτρεμιστική αὐτή δόποια ἀποτέλεσε ἐπί δύο σχεδόν δεκαετίες τή βάση τῆς νομιμότητας ὅλων τῶν ἐνέργειῶν τῆς PLO καί μόλις πρόσφατα ξεπεράστηκε, ἐν μέρει, μέ τή διακήρυξη τῆς ἀραβικῆς διασκέψεως τοῦ Φέζ, πού ἀναγνωρίζει, ἔμεσα, τό Ισραήλ.

Στίς 17 Οκτωβρίου 1975 ἡ Γενική Συνέλευση τοῦ ΟΗΕ ἐνέκρινε μιά ἀπόφαση πού καταδικάζει τό Σιωνισμό, ὁ δόποιος ἔξομοιώνεται μέ κάθε ἄλλη μορφή φυλετικῆς διακρίσεως καί ρατσισμοῦ. Μετά τήν ἀπάνθρωπη σφαγή στή Βηρυτοῦ ἡ ίδια ή ίδεα τοῦ Σιωνισμοῦ κινδυνεύει νά προκαλέσει ἔναν γενικότερο ἀντισημιτισμό, δύπας ἀφήνουν νά ἐννοηθεῖ ἀκόμα καί τά κύρια ἄρθρα τῶν πιό ὑπεύθυνων δημοσιογράφων.

Πρίν δέκα χρόνια κανείς δέν εἶχε σκεφτεί νά διασύρει τό ‘ἀμερικανικό ἔθνος’ γιά τήν ἀνελέητη ἐπέμβαση στό Βιετνάμ. Καταδικάστηκαν ἡ κυβέρνηση Τζόνσον, ἡ Διεύθυνση τῆς CIA, οι στρατιωτικοί διοικητές. Πρίν είκοσι χρόνια κανείς δέν πίστευε ὅτι ἔπρεπε νά καταδικάσει ὀλόκληρη τή Γαλλία, καί ὅχι μόνο τήν κυβέρνησή της, γιά ὅτι συνέβαινε στήν Αλγερία.

Πρίν σαράντα χρόνια δέν καταδικάστηκε ὁ γερμανικός λαός γιά τήν ἔξολοθρευση ἐκατομμυρίων ἀνθρώπων ἀλλά δη ναζισμός. ‘Αν γίνεται παράβαση αὐτοῦ τοῦ κανόνα τώρα: καί κατηγορεῖται ἡ ‘πληγή τοῦ Ισραήλ’ καί ὅχι ἡ κυβέρνηση Μπέγκιν, τό φαινόμενο ἐρμηνεύεται σάν σύμπτωμα.

‘Αλλωστε, ἀκριβώς ἐπειδή ἡ ἔκφραση ‘διεθνής Σιωνισμός’ μοιάζει πολύ με το ‘διεθνή ίουδαϊσμό’, πού ἥταν τῆς μόδας στά φασιστικά καθεστώτα τῆς δεκαετίας τοῦ ’30, ἀξίζει νά δοῦμε πῶς γεννήθηκε καί μέ ποιά χαρακτηριστικά παρουσιάστηκε τό θρησκευτικό καί πολιτικό ίδιανικό τοῦ Σιωνισμοῦ.

‘Ο πρώτος ἔνθερμος ύποστηρικτής τοῦ κινήματος στήν Εύρωπη, στά τέλη τοῦ 19ου αἰώνα, ἥταν δὲ Λύστροούγγρος δημοσιογράφος Τεοντόρ Χέζλ. Φοιτητής στό πανεπιστήμιο τῆς Βιέννης εἶχε φροντίσει γιά τήν ἐπικράτηση τοῦ

‘Αριστερά, ἡ ‘Ἐξοδος’ ἀπό τό Σινά. Δεξιά καί κάτω σκηνές φρίκης ἀπό ἀντισημιτικές ἐνέργειες στό Παρίσι.

ἀντισημιτισμοῦ ἀνάμεσα στούς συμφοιτητές του. Τό 1894 τόν ἔστειλαν νά παρακολουθήσει στό Παρίσι, γιά λογαριασμό τῆς ἐφημερίδας ‘Die Neue Freie Presse’, τή δίκη τοῦ Έβραιού Ντρέψουφς, πού εἶχε κατηγορηθεῖ ὅτι ἀποκάλυψε στρατιωτικά μυστικά στους Γερμανούς. Ο Ντρέψουφς ἥταν Γάλλος ἀξιωματικός, περισσότερο Γάλλος παρά Έβραιος. Κι ὅμως ἐναντίον του εἶχαν στραφεῖ μόνο ἐπειδή ἥταν σημιτικής καταγωγῆς. Στό μεταξύ τό 1882, μετά τό θάνατο τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου Β’ ἐξαπολύθηκαν στή Ρωσία τά πρώτα ἀνελέητα ‘πογκρόμ’ ἐναντίον τῶν Έβραιών τῆς χώρας.

Μεταξύ 1881 καί 1914, πάνω ἀπό δυό εκατομμύρια Έβραιοί, ύπό διωγμόν, μετανάστευσαν στήν Αμερική. Ελάχιστοι σκέφτηκαν νά πάνε στήν Παλαιστίνη.

‘Ο Σιωνισμός τοῦ Χέζλ ἥταν ἡ ἀπάντηση στό κύμα τῶν διωγμῶν.

Τό 1895 ὁ Χέζλ δημοσίευσε ἔνα δοκίμιο μέ τίτλο ‘Τό κράτος τῶν Έβραιών’, στό δόποιο γιά πρώτη φορά διατύπωνεται ξεκάθαρα ἡ δυνατότητα μιᾶς ἐπιστροφῆς στή Γῆ τοῦ Ισραήλ, ὅπου κατοικούσαν οι πρόγονοι πρίν ἀκόμα μεταμορφωθεῖ, σύμφωνα μέ τήν προσωνυμία πού ἔδωσαν

οι Ρωμαίοι, σέ «Philistin» (Παλαιστίνη), δηλαδή χώρα τῶν Φιλισταίων.

Ο Σιωνισμός γεννήθηκε άπό τήν πεποίθηση ότι ή μόνη δυνατότητα νά άποφευχθεί μιά μελλοντική καταδίωξη ήταν νά ύπάρχει ένα έθνικό έδαφος. Τό ρεύμα πού άκολουθησε τό κίνημα ήταν λαϊκό μέ προοδευτικές τάσεις πού ταίριαζε, σέ πολλά σημεῖα, μέ τό Σοσιαλισμό. Σέ τέτοιο βαθμό μάλιστα, ώστε δι Σιωνισμός δέχτηκε τήν άντιδραση τῶν δογματικῶν ίουδαϊστῶν, οι διόποι θεωροῦν ότι εἶναι μιά ιδέα πού περιορίζει τόν έβραισμό καί γιά πολλούς λόγους έρχεται σέ άντιθεση μέ τίς Γραφές.

Στό μεταξύ, στή Βίλνα, τό 1897, γεννιόταν τό Μπούντ (Μαρξιστικό έβραικό κίνημα) πού ίδεολογικά προσέγγιζε τίς άποψεις τῶν μενσεβίκων τού ρωσικοῦ ἐργατικοῦ κινήματος. Υποστήριζε, μεταξύ τῶν άλλων, ότι ή έθνική συνείδηση δέν ήταν άστική προκατάληψη άλλα άντιθετα τό προλεταριάτο κάθε έθνους έπρεπε νά όργανώνεται μέ τρόπο αὐτόνομο.

Οι πρώτοι Έβραιοι, 13 νέοι ἄνδρες καί μιά κοπέλα, έφτασαν στήν Παλαιστίνη τό 1882. Αύτονομάστηκαν «Χοβεβέ Ζιόν», (λάτρεις τῆς Σιών) άπό τό δνομα τού λόφου κοντά στήν Ιερουσαλήμ, στήν κορυφή τοῦ διοπού ό Δαρβιδ είχε κτίσει τήν κατοικία του. Τό πρώτο χωριό (Ρισόνλε - Ζιόν) κτίστηκε στήν άμμο τῆς έρημου, σέ άπόσταση ένός περίπου χιλιομέτρου νοτιοανατολικά τοῦ Τέλ Αβίβ.

Η γεωργική ἐργασία, όργανωμένη συλλογικά σέ κιμπούτς ή μοσάβ, άπέκτησε σύντομα μεγάλη σημασία, μέ σκοπό όχι μόνο τήν καλλιέργεια τής γῆς άλλα καί τό ξεπέρασμα αιώνων όλοκληρων φυσικῆς ἀδράνειας στήν κλειστή κοινωνία τοῦ γκέτο.

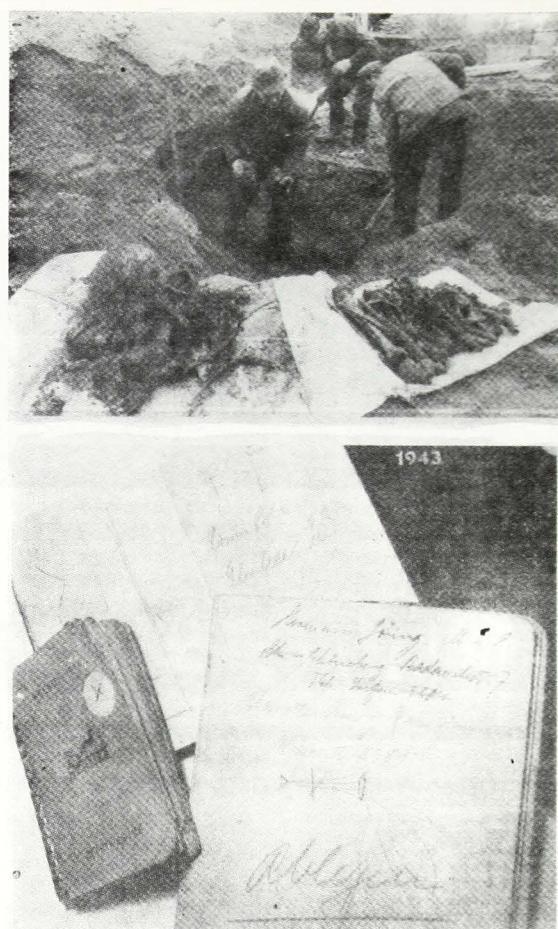
Κατά τά χρόνια πού άκολούθησαν έφθασαν πολλά κύματα μεταναστῶν: Τό 1918, κατοικούσαν 60 χιλιάδες Έβραιοι. Τό 1931, 175 χιλιάδες. Τό 1938, 217 χιλιάδες.

Τό 1939, 429 χιλιάδες. Ξεκινώντας άπό τό Σιωνισμό αύτοί οι μετανάστες ήθελαν νά συγκεράσουν έθνικισμό καί σοσιαλισμό. Ό τελευταίος σήμαινε ότι θά ίδρυαν μιά κοινωνία άπαλλαγμένη άπό τήν έκμετάλλευση καί τά βάσανα.

Αύτή ή άντιληψη ύπάρχει καί σήμερα στή βάση τοῦ Σιωνισμοῦ μέ τήν όρθη ήννοια: «Ενα κράτος πού θά παραχωρηθεί στούς Έβραιούς γιά νά ζήσουν σύμφωνα μέ τίς παραδόσεις τους, μιλώντας τή δική τους γλώσσα. Τό κράτος αύτό θά χρησιμεύσει σάν καταφύγιο γιά όλους τούς καταδιωκόμενους Έβραιούς (νόμος τῆς Επιστροφῆς).

Άπο πολιτική άποψη διεθνεῖς άναγνωρίσεις, στής 2 Νοεμβρίου 1917 καί τό Μάιο τοῦ 1947. Τό 1917 δ' Ἀγγλος ύπουργός Έξωτερικῶν Λόρδος Μπάλφουρ ἀναγνώρισε τό δικαίωμα τῶν Έβραιών νά ίδρυσουν «έθνική έστια» στήν Παλαιστίνη. Τό 1947 δ' Σοβιετικός ύπουργός Έξωτερικῶν Γκρομύκο μιλώντας ένώπιον τοῦ ΟΗΕ είπε: «Τό γεγονός ότι καμά δυτική χώρα δέν μπόρεσε νά προστατεύσει τά στοιχειώδη δικαιώματα τοῦ έβραικού λαοῦ καί νά τόν σώσει άπό τή σφαγή τῶν φασιστῶν, δικαιολογεῖ τήν έπιθυμία τῶν Έβραιών νά έχουν δικό τους κράτος. Ή δρνηση τοῦ δικαιώματος αύτοῦ τοῦ έβραικού λαοῦ εἶναι άπαραδεκτη». ■

[Άπο τό Ιταλικό περιοδικό «Panoramta», άναδημοσίευση στά «Έπικαιρα», 6.1.1983].

Τά σημειωματάρια καί ό κρανίου τόπος

Στό Ίνστιτοϋτο Ιστορίας τοῦ Μονάχου έκτιθενται έδω καί λίγο καιρό έξι σημειωματάρια τοῦ Χέρμαν Γκαίρινγκ. Πρόκειται γιά σημειώσεις πού ά στρατάρχης τῶν Ναζί κρατούσε άπό τό 1941 ώς τό 1944 γιά τά τηλεφωνήματα καί τά ραντεβού του μέ άλλους συμπατριώτες του έγκληματίες πολέμου. Τά σημειωματάρια άγοράστηκαν τό περασμένο καλοκαίρι άπό τήν όμοσπονδη κυβέρνηση τῆς Βαυαρίας σέ έναν πλειστηριασμό στό Λονδίνο. Κι ένω οι σημειώσεις τοῦ Γκαίρινγκ έχουν πά μουσειακή άξια, δό κόσμος έξακολουθεῖ νά συγκλονίζεται άπό τ' άποτελέσματα τους: Τρία μίλια μακριά άπό τό ναζιστικό στρατόπεδο συγκεντρώσεως Μπέργκεν - Μπέλσεν, καθώς έσκαβαν γιά νά χτίσουν ένα γυμναστήριο, μερικοί Δυτικογερμανοί έργατες άνακαλύψαν τούς σκελετούς 66 άνθρωπων πού μαρτύρησαν έκει. Υπολογίζεται ότι στό Μπέργκεν - Μπέλσεν έχασαν τή ζωή τους πάνω άπό 50.000 Έβραιοι.

[Περιοδικό «Έπικαιρα», 13.1.1983]

Χωρίο τοῦ σαχαρικοῦ Ἀτλαντα. Στήν περιοχή αὐτή βασίλευσε ἡ θρυλική Καΐνα.

Καΐνα ἐναντίον Ἰσλάμ

Ἡ θρυλική Ἐβραϊκὴ βασίλισσα τῶν Βερβέρων, πού ἀντιστάθηκε στό ἰσλαμικό κύμα

Πενήντα χρόνια μετά τὸ θάνατο τοῦ Μωάμεθ, οἱ πρώτοι πολεμιστές τοῦ Ἰσλάμ ξεχύνονται ἀκάθεκτοι στή Βόρεια Ἀφρική. Τίποτα δέν φαίνεται ικανό νά τούς σταματήσει. Ωστόσο μιά γυναίκα ὄρθωντι τὸ ἀνάστημά της γιάναναχαιτίσει τή στρατιά τοῦ Προφήτη. Μιά Ιουδαία βασίλισσα, πού γίνεται ἡ ψυχή τῆς Βερβερικῆς ἀντίστασης κατά τοῦ κατακτητῆ: ἡ Καΐνα. Ἡ προσωπικότητά της είναι τόσο θρυλική, ὥστε πολλοί πιστεύουν δτὶ εἶναι γέννημα τῆς φαντασίας κάποιου Ἀραβαί ποιητῆ. Ἀλλά ύπάρχουν πολλές ἐνδείξεις πού πείθουν δτὶ ἡ Καΐνα πράγματι ύπηρξε. Καί εἶναι γνωστή ἡ πεισματική ἀντίσταση τῶν φυλῶν τοῦ Ὁρές κατά τῶν Μουσουλμάνων εἰσβολέων. Μετά τὸ θάνατο τῆς θρυλικῆς αὐτῆς βασίλισσας, δλο τὸ Μαγκρέμπ (Μαρόκο, Ἀλγερία, Τυνησία) προσταύτιστηκε στὸ Μωαμεθανισμό σέ λίγους μῆνες καί τό Ἰσλάμ ἔφθασε ὡς τό Γιβραλτάρ, τά Πυρηναία καί, μόνο τριάντα χρόνια ἀργότερα, ὡς τό Πουατιέ τῆς Γαλλίας.

Πόσο παράξενη ἀλήθεια εἶναι ἡ μορφή τῆς γυναίκας αὐτῆς. Θρυλική ὅσο ζοῦσε, ἔμεινε ἀνέλπιστα «ζωντανή» καί μετά τό θάνατο τῆς....

‘Ωστόσο ἡ θρυλική αὐτή βασίλισσα ἵσως νά μήν ύπηρξε ποτέ. “Ολα δσα ξέρουμε γι’ αὐτήν προέρχονται ἀπό Ἀραβεῖς ἱστορικούς, ὅπως ὁ “Ιμπν Χαλντούν (1332 - 1406) πού ἔγραψε τό περιστατικό μετά ἀπό αἰώνες, ἐπαναλαμβάνοντας λαϊκές παραδόσεις, πού δέν εἶναι εὕκολο νά ἐπιβεβαιωθοῦν. Σημειώνουμε λοιπόν ἀμέσως δτὶ ἡ Καΐνα εἶναι μυθικό πρόσωπο. Ἀλλά προβάλλει τόσο ζωηρά ἀπό τήν ομίχλη τοῦ παρελθόντος, πού μᾶς πείθει γιά την ἱστορική τῆς ὑπόσταση. Ὁ Θρύλος, ἀλλωστε, τῆς ἀποδίδει χαρακτηριστικά πολύ ἀνθρώπινα καί κατορθώματα κάθε ἀλλο παρά ἀπίθανα.

Βρισκόμαστε στό Ὁρές, τέλη περίπου τοῦ 7ου αἰώνα μ.Χ. Τό Ὁρές είναι ἔνας ἐπιβλητικός ὄρεινός ὅγκος, πού δεσπόζει νοτιοανατολικά τῆς Ἀλγερίας στά πόδια τοῦ σαχαρικοῦ Ἀτλαντα. Οι Βέρβεροι πού τό κατοικοῦν ἔζησαν στό περιθώριο τῆς ἴστορίας τῶν διαδοχικῶν πολιτισμῶν πού γνώρισαν οι παραλίες περιοχές τῆς Β. Ἀφρικῆς. Σκληροί, γενναῖοι, δεμένοι βαθιά μέ τίς πολιτιστικές καί γλωσσολογικές ιδιομορφίες τους, ύπερήφανοι καί ἀνέξαρτοι, οι ὄρεσείβιοι αὐτοί ποτέ δέν ἀνέχθηκαν τό ζυγό τῶν ξένων, Καρχηδονίων, Ρωμαίων, Βυζαντινῶν, Ἀράβων ἡ Γάλλων.

“Οσο γιά τήν ἐποχή, ύπενθυμίζουμε δτὶ, σύμφωνα μέ ἱστορικά δεδομένα, ὁ Μωάμεθ πέθανε τό 632, δηλαδή πενήντα περίπου χρόνια πρίν ἡ Καΐνα ἐμφανιστεῖ στό προσκήνιο. Ἐπίσης ύπενθυμίζουμε δτὶ ἡ μάχη τοῦ Πουατιέ, πού ἀναχαίτισε δριστικά τήν ἔξαπλωση τοῦ Ἰσλάμ στήν Εύρωπη, ἔγινε τό 732, δηλαδή τριάντα χρόνια περίπου μετά τό θάνατο τῆς ἡρώίδας μας. Θα πρέπει λοιπόν νά ύπολογίσουμε δτὶ τό πρώτο κατόρθωμα τῆς Καΐνα ἔγινε γύρω στό 688 καί νά τοποθετήσουμε τό τέλος τῆς ἐποποίιας της γύρω στο 702.

‘Αλλά αὐτό δέν ἔχει τόση σημασία. Τό ούσιωδες ἱστορικό στοιχεῖο εἶναι ἡ ἄφιξη τῶν πρώτων μουσουλμανικῶν στρατευμάτων, πού καταχρηστικά ὄνομάστηκαν ἀραβικά, στίς πύλες τῆς σημερινῆς Τυνησίας, πού τότε βρισκόταν ύπό τή Βυζαντινή κυριαρχία. Τά στρατεύματα αὐτά, μέ δρυμτήριο, φυσικά, τήν Ἀνατολή, ἔχουν πίσω τους τή λιβυκή ἔρημο. Προσκρούουν στήν ἀντίσταση τῶν ντόπιων πληθυσμῶν. Οι εἰσβολεῖς, πού νικήθηκαν στήν ἀρχή, ὀπισθοχωρούν. Ἀλλά λίγο ἀργότερα ἡ ἀντίσταση τῶν ντόπιων ύποχωρεῖ μπροστά στό νέο κύμα τῶν εἰσβολέων, πού ἐπε-

κτείνονται χωρίς νά συναντήσουν ούσιαστικά έμποδια, σέ όλο τό Μαγκρέμπ και από κεί στήν Ισπανία και στά νότια της Γαλλίας, γιά νά άναχαιτιστούν στό Πουατιέ.

Τήν πρόσκαιρη αύτή άντισταση τών Βερβέρων κατά τού Ισλάμ, τήν τελευταία δεκαετία τού 7ου αιώνα, ένσαρκωνται ή Καΐνα. 'Ο Θρύλος τή θέλει όργανώτρια και ἀρχηγό τῆς άντιστασης. ⁷ Ήταν βασίλισσα μάς φυλής τού Όρες, τών Τζοράουα. Φαίνεται πώς τό 688 συνέτριψε πράγματι ἔναν 'Αραβα στρατηγό, τόν Χασάν ίμπν αλ Νουμάν ή Χασάν ίμπν αλ 'Αμεν (συναντούμε και τά δυο όνόματα). Είναι ἄγνωστη ή πραγματική σημασία τῆς μάχης. 'Ισως να ἦταν πράγματι μιά μεγάλη μάχη, ἵσως πάλι μιά ἀπλή μικροσυμπλοκή. 'Ωστόσο, σύμφωνα πάντοτε μέ τό θρύλο, οι ἐπιδρομεῖς ἀποκρούονται καί ἀπωθοῦνται πέρα ἀπό τό Γκαμππές. 'Η Καΐνα γίνεται κύρια ὥλης τῆς Τυνησίας και τῆς ἀνατολικής Άλγερίας. Μόνο μετά τό θάνατό της οι κατακτητές βρίσκουν τό πεδίο ἐλεύθερο.

Είναι μάταιο να θελήσει κανείς να ξαναγράψει την ιστορία. 'Αλλά ο πειρασμός είναι μεγάλος. Τί θά συνέβαινε ἄν οι Βέρβεροι ἀντιστέκονταν κατά τῆς εἰσβολῆς τού Ισλάμ μερικά χρόνια ἀκόμη; 'Η ἔρημος τῆς Τριπολίτιδος δέν ἦταν ἀσφαλῶς ιδανικό δρυμητήριο γιά ἔνα σημαντικό στρατό εἰσβολῆς, τόν ὅποιο ἀπαιτούσε μιά μακρόχρονη όργανωμένη ἑκστρατεία. 'Ἀποτελοῦσε, μᾶλλον, ἔνα διαχωριστικό φράγμα. 'Αν τό Ισλάμ είχε μείνει ἀπομονωμένο και περιορισμένο στήν Αϊγύπτο καί τήν Αραβία. Θά ἦταν ἵσως σήμερα μιά ἀπό τίς τοπικές θρησκείες τῆς Μέσης Ανατολῆς. Γιατί ή διεθνής ἀκτινοβολία πού ἔχει στίς μέρες μας τό Ισλάμ, ὀφείλεται, κυρίως, στίς στρατιωτικές του κατακτήσεις. 'Αντιθέτα ἀπό τό Χριστιανισμό πού ἔξαπλωθηκε σιγά - σιγά, ή ἰσλαμική θρησκεία διαδόθηκε χάρη στά προελαύνοντα στρατεύματα τού Προφήτη.

'Από κεί πηγάζει τό ιστορικό ἐνδιαφέρον γιά τά λίγα χρόνια πού ό κόσμος τῆς νότιας Μεσογείου φάνηκε νά ξεφεύγει ἀπό τήν εύρωπαίκή τροχιά. 'Από κεί, ἐπίσης, πηγάζει τό ιστορικό ἐνδιαφέρον γιά τήν Καΐνα, πού κράτησε τίς τύχες τῆς περιοχῆς αύτῆς στά χέρια της. Τώρα, ἄν τό πρόσωπο αύτό ἀνήκε ή ὅχι στό θρύλο, αύτό δέν ἀλλάζει τήν κατάσταση.

'Αλλά καί τό ἀνθρώπινο ἐνδιαφέρον πού παρουσιάζει ή Καΐνα δέν είναι μικρότερο. 'Απόδειξη οτί ή φαντασία τῶν ἀνθρώπων ἔξαπτεται μόλις γίνει λόγος γιά τή «Ζάν ντ' Αρκ» τῶν Βερβέρων ή τή «Μεγάλη Αίκατερίνη τῆς Αφρικῆς», ὅπως τή βάφτισαν.

Οι συναρπαστικές και πολλές φορές σκανδαλιστικές λεπτομέρειες πού μᾶς κληροδότησε ή παράδοση. δείζουν τήν προσοχή μας.

'Η γυναίκα όνομαζόταν Νταμιά. 'Η λέξη Καΐνα είναι τίτλος. Σημαίνει... 'Άλλα ἔδω ἀρχίζει ή διαμάχη γιά τήν ἐρμηνεία της. Δέν είναι γνωστό, ἄν ή λέξη είναι Καΐνα ή Καένα.

Προτιμήσαμε τό «Καΐνα» χάριν εύφωνίας, ἀλλά φάνεται οτί τό «Καένα» χρησιμοποιείται περισσότερο. Πάντως ή λέξη, μέ τόν ἔναν ή τόν ἄλλον τύπο, σημαίνει στά ἀραβικά «προφήτισσα». 'Η ἔννοια αύτή είναι τιμητική. 'Ωστόσο ύπάρχουν καί ἀντιρρήσεις: πολλοί ίσχυρίζονται οτί ή λέξη, στήν πραγματικότητα, σημαίνει θαυματοποίος, ἀκόμη και μάγισσα. Πράγμα πού δέν είναι καθόλου τιμητικό. 'Άλλα ποιά ἀκριβῶς είναι ή σωστή σημασία τῆς λέξης; Αύτό ἔξαρταται ἀπό τήν πλευρά πού είναι τοποθετημένος κανείς. 'Η Καΐνα είναι μιά ὑπέροχη και διορατική ἡρωίδα γιά τήν παράταξη πού ἔχθρεύεται τό Ισλάμ, κακή, μοχθηρή και σατανική μάγισσα, γιά τή μουσουλμανική ή ἀραβόφιλη παράταξη. Τελικά, ὅπως κι ἄν χαρακτηριστεῖ ή βασίλισσα τῶν Τζοράουα, διαθέτει ύπερφυσικές δυνάμεις, περιβάλλεται

μέ ἀτμόσφαιρα μυστηρίου καί ένσαρκώνει τό πνεύμα τού Καλού η τού Κακού, ἀνάλογα.

Είναι πιό εύκολο νά καταλάβουμε τά αίτια τῶν ζωηρῶν αύτῶν ἀντιθέσεων, ἀν υπεισέλθουμε στίς λεπτομέρειες τῶν παραδόσεων. 'Η Καΐνα θεωρείται Ἐβραία, βασίλισσα μιᾶς βερβερικής φυλῆς, πού είχε προσηλυτιστεῖ στόν Ιουδαϊσμό. 'Ο τίτλος τῆς ἀποκτά τότε ἀλλη σημασία. Στήν Ἐβραϊκή θρησκεία Κοάν η Καέν είναι τό δνομα πού δίνουν στόν ιερέα. 'Άλλα σέ πραγματικό ιερέα, μέλος τῆς ιερατικῆς κάστας πού είχε πρόγονο τόν Ααρών, ἀδερφό τού Μωυσῆ. 'Ο ραββίνος «δέν είναι ἀπλός ιερέας, ἀλλά ἐρμηνευτής τού Μωαδικού Νόμου. 'Ο Κοάν, πράγματι, είναι ό μόνος ἀρμόδιος νά ύπηρετησε τή λατρεία. Είναι ό μόνος ἔξουσιοδοτημένος ἀπό τόν Θεό, πού μπορεῖ νά είσδουσει στά 'Αγια τῶν 'Αγίων, χωρίς νά κεραυνοβοληθεῖ. 'Η πνευματική του ἔξουσία, καθώς καί ή συγγένεια τῶν ὄνομάτων, μᾶς πείθουν νά δεχθοῦμε οτι Καΐνα είναι τό θηλυκό τού Κοάν.

'Άλλα καί πάλι ή ύπόθεση αύτή προσκρούει σέ διάφορες ἀντιρρήσεις, πού δέν θ' ἀναλύσουμε ἔδω. 'Ωστόσο είναι δελεαστική. 'Ἐξουδετερώνει τουλάχιστον μιά δυσκολία, ή ὅποια είναι βασική. 'Αν ή λέξη «καένα» είναι ἀραβική, γιατί οι Βέρβεροι νά τήν είχαν ἐπιλέξει «πρίν ἀπό τήν ισλαμική εἰσβολή» γιά νά χαρακτηρίσουν τή βασίλισσά τους, ἀντί νά μεταχειριστούν μιά λέξη ἀπό τή δική τους γλώσσα; 'Αντιθέτα, ἄν ή Καΐνα ήταν Ἐβραία, καθώς καί ή φυλή της, τότε ή ἐπιλογή μᾶς ἐβραϊκής λέξης φαίνεται πολύ φυσική.

Γεγονός πάντως είναι, ἔστω καί ἄν ἔτη πρώτης ὄψεως φαίνεται παράδοξο, οτι ύπαρχαν ἔκείνη τήν ἐποχή στή Βόρεια Αφρική ὅχι μόνο 'Ἐβραίοι, ἀλλά καί ἐβραϊκή πολιτική καί στρατιωτική ἔξουσία. 'Άλλα, ἄν ἔξετάσουμε τό θέμα

Γυναίκες σέ πάρκο τού Άλγερίου. Στά χρόνια τῆς ἀραβικής εἰσβολῆς ή Καΐνα βασίλευε σέ δλο τό Μαγκρέμπ.

«Έβραικός γάμος στο Μαρόκο», πίνακας του Ντελακρουά.

προσεκτικά, θά δοῦμε ότι δέν είναι καθόλου άπιθανο. Γιά νά άντιμετωπίσει τή χριστιανική κεντρική έξουσία τής Καρχηδόνας (καθώς είπαμε ή περιοχή ήταν τότε βυζαντινή), ή βερβερική έθνική άντισταση, που ήταν ισχυρή από παλιά (λαν σκεφθούμε τόν Ίουζούρθα, τό βασιλιά τής Νουμιδίας 118 - 105 π.Χ.) ἔπρεπε νά στηρίζεται σέ μια θρησκεία έχθρική πρός τό Χριστιανισμό. Ή μόνη πού προσφερόταν τότε στήν περιοχή ήταν ή έβραική, πού τήν είχαν άσπαστεί από καιρό τά διάφορα ντόπια φύλα — παράδειγμα ή έβραική κοινότητα τής Τζέρμπα, πού ύπηρχε πολύ πρίν από τή γέννηση τού Χριστού. Σημειώνουμε έδω ότι οι πηγές μας είναι άποκλειστικά ἀραβικές.

Γιατί, λοιπόν, οι Μουσουλμάνοι ίστορικο νά είχαν έπινοήσει μιά ιστορία, ή δοπιά θά ζημίωνε έκ τών προτέρων τήν ύπόθεσή τους; Γιατί νά έμφανιζονταν σάν ήττημένοι έχθροι τών Ιουδαίων, άντι τών Χριστιανῶν, δημοσιός ήταν φυσικό; Γιατί νά τούς είχαν δώσει γιά ἀρχηγό μιά γυναίκα, διπλασιάζοντας ἔτσι τήν ταπείνωση τής ήττας; Δέ βλέπουμε κανένα λόγο.

Είκασίες, διαφορετικής φύσης, πού δλες δημως συμφωνοῦν μεταξύ τους, δίνουν μιά ἀληθοφάνεια στό θρύλο. Θά άναφέρουμε μόνο μία έδω. Οι βερβερικές φυλές, πολύ συχνά και σήμερα ἀκόμη, ἐφαρμόζουν τό μητριαρχικό σύστημα. "Αν λοιπόν μιά γυναίκα ύπηρχε ἀρχηγός τους, αὐτό δέν προσκρούει στά ζηθιμά τους. Κάθε ἄλλο μάλιστα.

Τώρα μπορούμε νά δοῦμε καλύτερα τό χαρακτήρα τής

γυναίκας πού κρυβόταν πίσω από τό δξίωμα τού θρησκευτικοῦ, πολιτικοῦ καί στρατιωτικοῦ ήγέτη. Όστόσο, πρέπει νά ξεκινήσουμε από τήν παράδοση. "Ας πάρουμε λοιπόν τά πράγματα από τήν ἀρχή.

Δέν θά ἐπανέλθουμε στή νίκη τού 688. Τά στοιχεῖα πού έχουμε στή διάθεσή μας, είναι σχετικά περιορισμένα. Δέν είναι γνωστή οὔτε ή τοποθεσία τής μάχης. Όστόσο, ένισχυμένη από τήν ἐπιτυχία αυτή, ή Καίνα κατορθώνει νά κυβερνήσει, τουλάχιστον γιά κάποιο διάστημα, τίς ἀνυπότακτες φυλές πού κατοικοῦσαν στό Όρες καί από ἑκεῖ νά ἀσκήσει κάποια ἐπιρροή σέ δλη τή γύρω περιοχή. Άλλα τί ἐπιρροή ἀκριβώς; Ήταν ἄραγε βασιλεία;

Πιστεύουμε, χωρίς νά έχουμε συγκεκριμένες ἀποδείξεις, ότι ἐπρόκειτο μᾶλλον γιά ένα προσωπικό μαγνητισμό πού ασκοῦσε ή γυναίκα αυτή. Ήταν προκισμένη μέ κάποιο «χάρισμα», δημοσιός ή λέγαμε σήμερα. Μάγισσα, προφήτης ή ιέρεια; δλες αύτές οι λέξεις ἐκφράζουν πράγματι δύναμη μᾶλλον πνευματική παρά ψλική. Πρέπει νά ήταν λοιπόν μιά γυναίκα μέ σπάνιες πολιτικές ἀρετές, πού ηξερε νά μεταχειριστεῖ τή δύναμη τού λόγου καί τήν ἐπιρροή τής προσωπικῆς της γοητείας, γιά νά ἐπιβληθεῖ στά ἀνυπότακτα φύλα τού Όρες.

"Ισως νά είχε κάποιο πολιτικό σχέδιο. Είναι δύσκολο νά τό πούμε. "Αν παραδεχθούμε ότι προσπάθησε νά δημιουργήσει μιά όργανωμένη ἐπικράτεια, γιά νά είναι αυτή ή ἐπικράτεια βιώσιμη, θά ἔπρεπε νά περιλαμβάνει τό σύνολο

τής άνατολικής βόρειας Αφρικής, τήν Καρχηδόνα και τήν Κωνσταντίνη. Άλλα πουθενά δ θρύλος δέν άναφέρει τήν κατοχή ουτε τής μιάς ουτε τής άλλης πόλης. Πρέπει μᾶλλον νά παραδεχθούμε ότι ή έπικράτεια τής Καίνα άντιπροσώπευε άπλως μιά ζώνη έπιρροής άρκετά ρευστή, μέ επίκεντρο τή φυλή τῶν Τζαράουα, και ή δοπία περιοριζόταν στις πιο πρωτόγονες περιοχές τῆς χώρας. Σ' αὐτόν το λόγο όφειλεται και ή άσταθεί της.

Φαίνεται πώς ή βασίλισσα ἦταν άρκετά ξύπνη, ώστε νά άντιλαμβάνεται τήν κατάσταση καί πρός το τέλος προαισθάνθηκε τήν έπικειμένη νέα είσβολη τοῦ Ἰσλάμ. Προσπάθησε τότε νά τήν άντιμετωπίσει καίγοντας τή γῆ. Ἰσως αυτή ή τακτική νά προκάλεσε άντιδράσεις, γιατί γίνεται λόγος γιά διαφωνίες πού προέκυψαν μεταξύ τῶν πιστών της... Άλλα μᾶλλον ή καταπληκτική αύτή γυναικά, άφοι έκανε μιά τελευταία προσπάθεια έθνικής άντιστασης, άναλογιστήκε πόσο μάταιος θα ἦταν ένας άγωνας πού τά ντοπία φύλα δέν ήταν ώριμα νά διεξάγουν μέ επίτυχια.

Οι Ἀραβες ιστορικοί βεβαιώνουν ότι, λίγο πρίν πεθάνει, παρακίνησε τούς δύο γιούς της νά ένωθούν μέ το Ἰσλάμ. Ή ποι πιθανή έξηγηση είναι ότι εἶχε καταλάβει πώς τό συμφέρον τοῦ λαοῦ της ἦταν νά συμβάλει στή νίκη τῶν Ἀράβων — ὅπως λέει και μιά παροιμία τῶν Βερβέρων Τουαρέγκ: «Φίλησε τό χέρι πού δέν μπορεῖς νά δαγκωσεις». Πράγματι είναι γνωστό ότι οι κυριότεροι «Ἀραβες» στρατιωτικοί ήγέτες πού ἔφθασαν ως τό Πουατιέ (ὅπως ὁ Ταρίκ) και τό Γιβραλτάρ ἦταν Βέρβεροι, ὅπως και οι περισσότεροι στρατιώτες τους. Ἐτσι διαπιστώνουμε ότι ή ἡρωίδα μας κατέστρωσε τολμηρά πολιτικά σχέδια, πού ἀπέβλεπαν στό νά πρωθήσουν τό λαό της στό προσκήνιο τής ιστορίας, πρώτα πολεμώντας τό Ἰσλάμ και μετά ύπηρετώντας το.

Στό νικηφόρο πόλεμο τοῦ 688 οι Τζοράουα συνέλαβαν πολλούς αίχμαλτους. Ή λεπτομέρεια αύτή είναι σημαντική. Τήν έποχή έκεινή, σέ μια ἄγρια χώρα, μέ τή φύση τῶν τότε πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων, συνηθίζοταν περισσότερο ή σφαγή παρά ή αίχμαλωσία τῶν νικημένων. Ή Καίνα, πάντως, τούς προφύλαξε ἀπό τή σφαγή. «Οχι, βέβαια, ἀπό καλοσύνη. Γιά νά ἔφαρμόσει μιά τακτική τόσο ριζική, ὅπως τό κάψιμο τῆς γῆς, χρειαζόταν σκληρή ἀποφασιστικότητα, πού ὅπως φαίνεται δέν τής ἔλειπε.

Ανάμεσα στούς αίχμαλτους ἦταν και κάποιο παλικάρι, ὁ Χαλίντ μπέν Γιαζίνηt ή Καιράτ ἵμπν Αζίζ. Υπάρχουν δύο έκδοχές σχετικά μέ τό νεαρό αύτού αίχμαλτο. Ή μία, ότι ή βασίλισσα τόν υιοθέτησε. Ή δλλη, λιγότερο άξιοπρεπής ἀλλά πιό ἀνθρωπίνη, ότι ή Καίνα τόν ἔκανε ἐραστή της. Είτε τό ένα συνέβη εἴτε τό δλλο ή καί τά δύο μαζί, τό ἀπότελεσμα ἦταν ότι δ νεαρός Ἀραβας ἔσπευσε νά προδώσει τήν εύεργειδά του. Τήν ἔκλεισε στή φυλακή: Τή σκότωσε: Τήν παρέδωσε στόν ἔχθρο στό πεδίο τῆς μάχης: Τό ἀφήνουμε στήν κρίση τοῦ καθενός.

Ἐτσι, μετά ἀπό αἰώνες ὀνειρεύομαστε τήν Καίνα: Όραια, σκληρή, εύαισθητη, φιλήδονη, γεμάτη πάθος, μέ πνευματική δύξιδέρκεια νά δόηγει στή μάχη τούς ἄγριους πολεμιστές της, νά ύψωνει ύπερήφανα τό άναστημά της στήν Ιστορία ως τήν τελευταία πνοή της, προστάζοντας, ἀπό πολιτική σκοπιμότητα ή ἀπό περιφρόνηση, τούς διαδόχους της νά ἀκολουθήσουν τή γραμμή της. Μπορεῖ νά όνειρευθεῖ κανείς γυναικεία μορφή πιό συναρπαστική;

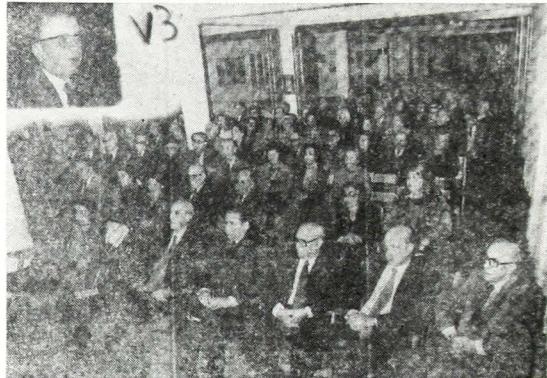
ROLAD IPETOIS

[Άπο τό περιοδικό «Ιστορία», Δεκέμβριος 1982]

Οι Ἐβραῖοι στόν Κόσμο

Η συμμετοχή τῶν Ἐβραίων στήν Ἀντίσταση

Τήν εύγνωμοσύνη τῶν Ἐβραίων τῆς Ἑλλάδος πρός δλλες τίς ἀντιστασιακές δργανώσεις και δμάδες, πού ἐπιστράτευσαν κάθε διαθέσιμο μέσο γιά νά σώσουν τούς Ἐβραίους ἀπό τόν δλεθρο τῶν ναζιστικῶν στρατοπέδων θανάτου, ύπογράμμισε δ καθηγητής κ. Ἰωσήφ Μάτσας στή διάλεξη του μέ θέμα: «Η συμμετοχή τῶν Ἐβραίων στήν ἔθνική ἀντίσταση», πού δόθηκε στήν αιθουσα τοῦ κοινοτικοῦ Κέντρου τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητας Θεσσαλονίκης. Στή διάλεξη παραβρέθηκαν ἔκπρόσωποι τῶν ἀρχῶν τῆς πόλης και πλήθος κόσμου. Η ίδια όμιλία ἔγινε καί στό Πνευματικό Κέντρο τῆς Ἀθήνας.

- Στή φωτογραφία στιγμιότυπο ἀπό τήν ἐκδήλωση τῆς Θεσσαλονίκης.

Νομοσχέδιο κατά τής νεοναζιστικῆς προπαγάνδας

BONNH: Κατατέθηκε πρόσφατα ἀπό τό Σοσιαλδημοκρατικό κόμμα στό Κοινοβούλιο τῆς Δυτικῆς Γερμανίας ἔνα σχέδιο νόμου, πού ἀποβίθηκε στήν ένισχυση τῆς νομοθεσίας γιά τήν καταπολέμηση τῆς νεοναζιστικῆς προπαγάνδας.

Τό νομοσχέδιο προβλέπει τήν ἀπαγόρευση είσαγωγῆς νεοναζιστικοῦ προπαγανδιστικοῦ ύλικοῦ και τήν ἀνάγνωριση ως δάικηματος τῆς δημοσίας ἀναιρέσεως ή ἐλαχιστοποίησεως τῆς ναζιστικῆς γενοκτονίας κατά τῶν Ἐβραίων πού θά τιμωρεῖται αύτεπάγγελτα. Μέχρι σήμερα ἔνα ἀπόμο τιμωρεῖτο μόνον κατόπιν ἔγκλήσεως ἀπό ἀπόμο πού ύπηρξε θύμα τοῦ Ναζισμοῦ.

Πρόσφατα, δικαστήριο τῆς Φραγκφούρτης ἀπάλλαξε τόν Μάνφρεντ Ρόντερ, 53 ἔτῶν, ἡγετικό στέλεχος τῶν νεοναζί τῆς Δυτικῆς Γερμανίας, ἀπό τήν κατηγορία γιά ύποκίνηση μίσους κατά τῶν Ἐβραίων, μετά τή δημόσια ἐκφραση τῆς μετάνοιάς του γιά τή συγγραφή τοῦ φυλαδίου: «Τό ψέμα τοῦ Ἀουσβίτς», τό περιεχόμενο τοῦ δημόσιου ἀποκήρυξε.

Στή δόλωσή του δ. Μ. Ρόντερ τόνισε ότι έχει ήδη πει-
σθεί ότι στό στρατόπεδο συγκεντρώσεως τού "Αυσβίτς"
κατά τή διάρκεια τού β' παγκοσμίου πολέμου έλαβαν χώρα
μαζικές έξοντώσεις Έβραιών.

«Η Μάχαιρα» — Στοιχείο ξένο πρός τούς Έβραιούς

ΛΟΝΔΙΝΟ: Ό 'Αρχιραββίνος τής Μεγ. Βρεταννίας, σέρη
'Ιμπρανουελ Τζακόμποβιτς, μιλώντας σέ μεγάλη συγκέν-
τρωση Έβραιών πρώην πολεμιστῶν, κατά τήν ήμέρα μνή-
μης τῶν θυμάτων τού πρώτου καί τού δεύτερου παγκο-
σμίου πολέμου, τόνισε ότι δέν μπορεί νά υιοθετήσει τό
σύνθημα: «Μάχομαι, ἄρα ύπάρχω», που έπινόησε ὁ
Ίσραηλινός πρωθυπουργός κ. Μεναχέμ Μπέγκιν, σάν μιά
παραλλαγή τού περίφημου γνωμικοῦ τού Descantes: «Σκέ-
ππομαι, ἄρα ύπάρχω».

«Η ζωή μέ τη μάχαιρα», εἶπε δ. Αρχιραββίνος Τζακόμ-
ποβιτς, «ἀνατέθηκε στόν Ήσαύ καί τίποτε πιο ξένο δέν ύ-
πάρχει γιά τόν Ἰακώβ, τόν ἀδελφό του. Η ιουδαϊκή διατύ-
πωση τού παραπάνω γνωμικοῦ θά ἦταν: «Υπάρχω, ἄρα
σκέπτομαι».

Οι παρατηρήσεις αύτές διατυπώθηκαν κατά τή διάρκεια
δημοσίας συζητήσεως σχετικά μέ τό θέμα τού ἀφοπλι-
σμοῦ, τά ἀγωνιώδη ήθικά προβλήματα τού πολέμου καί τό
γεγονός ότι οι Έβραιοι ὑπῆρχαν ἔκεινοι πού δίδαξαν στόν
κόσμο, τό «Οὐ φονεύσσης».

Ἀναφερόμενος στούς διαλογισμούς σχετικά μέ τόν ἀ-
φοπλισμό δ. Ἀρχιρ. Τζακόμποβιτς, ἀφοῦ τόνισε ότι ἡ Βί-
βλος εἶναι ἔκεινο πού διδάσκει ἐπίσης τό δικαίωμα στήν
αὐτοάμυνα καί τήν ύποχρέωση νά κτυπήσει ἔνας τόν ἐπιτι-
θέμενο προτοῦ ὁ τελευταῖος προλάβει νά τόν σκοτώσει,
διακήρυξε ότι κανένας δέν γνωρίζει καλύτερα ἀπό τόν ἔ-
βραικό λαό τήν ἀνηθικότητα, γιά νά μήν πούμε τή ματαίο-
τητα, τού μονομερούς ἀφοπλισμοῦ καί τῶν συνεπειῶν
του.

Αύτή ἡ ἀνισορροπία εἶναι ἔκεινο πού δόδηγησε τελικά
στό Ὁλοκαύτωμα καί τά 20 ἔκατον μύρια θύματα τού
πλούτου ἔξοντωτικοῦ πολέμου. Τό νά μείνει ἔνας ἀπόλος,
διακινδυνεύοντας τήν ἴδια τή ζωή του, εἶναι ἔξισος ἀπαρά-
δεκτο γιά τήν ιουδαϊκή ήθική διδασκαλία, σπώς καί ἡ ἀπει-
λή ἔναντιν κάθε ἀθώας ζωῆς.

Παρατήρησε ἐπίσης ότι ἡ ἀπανάπαυση στήν προστασία
τῶν ἄλλων, χωρίς νά συμμετέχουμε στήν ἀσφάλειά τους,
εἶναι ἀντίθετη μέ τό χρυσό κανόνα: «Ἄγάπα τόν πλησίον
σου ώς σεαυτόν», διότι ἔναποθέτουμε σέ ἄλλους τά βάρη
πού ἐμεῖς οι ἴδιοι δέν είμαστε διατεθειμένοι νά σηκώσου-
με.

Ἐξισού ύποκριτικό, τόνισε δ. Τζακόμποβιτς, εἶναι τό
νά ξεσκωνόμαστε ἔναντίον τῶν πυρηνικῶν ἔξοπλισμῶν,
ἐνῶ παραμένουμε ἀπαθεῖς ἀπέναντι στό μεγαλύτερο καί
ἀμεσότερο κακό τής διεθνούς ἐμπορίας τῶν συμβατικῶν
ὅπλων. Εἶναι ἀπαράδεκτο, εἶπε, νά διαβάζουμε γιά τούς ύ-
πουργούς μεγάλων ἔθνων πού περιφέρονται δειγματίζοντας
τά ὀπλοστάσια τού θανάτου συχνά δέν ἔξοπλίζοντας
μέχρι τά δόντια φτωχά ἔθνη πού δέν ἔχουν κάν τροφές γιά
νά μασήσουν παρά μόνον σφαῖρες.

Καί δ. Ἀρχιρ. Τζακόμποβιτς κατέληξε: «Γιά τό ἔβραικό
Κράτος, ἡ προσφυγή στά ὅπλα χάρις στήν αὐτοάμυνα, ἀ-
ναπόφευκτη δυστυχῶς ἔκ τῶν πραγμάτων, θά πρέπει νά
εἶναι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, πηγή βαθύτατου ἄγχους. Η ἔ-
ξοντωση, ὑπό οιασδήποτε περιστάσεις, διαστρεβλώνει τό
«ῆθος» τού ἔβραικού λαοῦ καί ἀποτελεῖ πρόκληση στήν
ἔννοια τής ἀφοσίωσής μας ύπερ τής ζωῆς καί τής εἰρήνης».

Νέο Δ.Σ. τοῦ Κεντρικοῦ Ίσραηλιτικοῦ Συμβουλίου

Τό νέο Δ.Σ. τοῦ Κεντρικοῦ Ίσραηλιτικοῦ
Συμβουλίου, πού ἔξελέγη ἀπό τό Έκτακτο Συ-
νέδριο τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Ίσραηλιτικῶν
Κοινοτήτων Ἐλλάδος, συνεκροτήθη σέ σῶμα
ώς ἀκολούθως:

Πρόεδρος δ. κ. Ιωσήφ Λόβιγγερ, Α' Αντι-
πρόεδρος δ. κ. Δαυΐδ Σαρφατής, Β' Αντιπρόε-
δρος δ. κ. Νισήμ Μαΐς, Γεν. Γραμματέας δ. κ. Ρα-
φαήλ Σαμπεθαΐ, Γεν. Ταμίας δ. κ. Ραφαήλ Μωϋ-
σῆς, Άν. Γεν. Γραμματέας δ. κ. Λέων Γαβριηλί-
δης, Άν. Γεν. Ταμία δ. κ. Λέων Λεβῆς καί Σύμ-
βουλοι οι κ.κ. Σαμπεταΐ Μπέζας, Λέων Μπεν-
μαγιόρ, Έσρας Μωϋσῆς καί Ισαάκ Χατζῆς.

Η Ρουμανία ύποχωρεῖ

ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙ: Ό 'Αρχιραββίνος τής Ρουμανίας, δρ.
Μωϋσῆς Ρόζεν, ἀνακόινωσε ότι ἡ κυβέρνηση τής Ρουμα-
νίας ἀναίρεσε τήν ἔφαρμογή τού πρόσφατα ψηφισθέντος
νόμου γιά τήν καταβολή στό κράτος τῶν ἔξιδων τής ἀνώ-
τατης παιδείας, στήν περίπτωση τῶν μελλοντικῶν
Ἐβραιών μεταναστῶν.

Ο Ρουμάνος Ἀρχιραββίνος ἀνέφερε ότι 124 Ἐβραίοι
ἔλαβαν τήν ἀδεια ἔξιδου ἀπό τή χώρα καί σύντομα πρό-
κειται νά ἀναχωρήσουν. Περισσότεροι ἀπό τό ἔνα τρίτο ἔξ
αύτῶν, πού ἔχουν λάβει ἀνώτερη ἡ ἀνώτατη μόρφωση,
δέν πρόκειται νά ύποχρεωθοῦν νά ξεπληρωσουν τά ἔξιδα
αύτά.

Ο δρ. Μωϋσῆς Ρόζεν ἔξεφρασε «τήν εύγνωμοσύνη γιά
τή σοφή καί ἀκρως ήθική αύτή ἐνέργεια τής Ρουμανικῆς
κυβερνήσεως, σχετικά μέ ἔνα σοβαρό ζήτημα τῶν
Ἐβραιών τής Ρουμανίας».

«Ἐπί δεκαετίες», πρόσθεσε, «ἡ ρουμανική κυβέρνηση
κάνει ἔναν διαχωρισμό ἀνάμεσα στή «μετανάστευση» καί
τήν «ἄλιγιά». Ο Ἐβραίος ἔκεινος πού πηγαίνει στό Ίσραηλ
γιά νά ἐπανασυνδεθεῖ μέ τήν οίκογένεια καί τό λαό του, δ.
Ἐβραίος ἔκεινος πού ἐπέζησε τού Ὁλοκαυτώματος καί
θέλει νά συμμετάσχει στήν ἀνοικοδόμηση τής Αγίας Γῆς
δέν εἶναι ὅπως εἶναι ἔνας δοποισθήποτε μετανάστης...»

Ηδη, 350.000 Ἐβραίοι τής Ρουμανίας ἔχουν φύγει γιά
ἀλιγιά.

Μήνυμα Μιττεράν γιά τό Χανουκά

ΠΑΡΙΣΙ: Σέ μήνυμά του πρός τή Γαλλική Ίσραηλιτική Κοι-
νότητα, ἐπ' εύκαιρια τού Χανουκά, δ. Πρόεδρος τής Γαλ-
λίας κ. Μιττεράν τόνισε ότι ἡ γιορτή αύτή ἀντιπροσωπεύει
ἀφ' ενός μέν τή δύναμη δόσο καί τό εὕθραυστο τής ζωῆς
καί ἀφ' ἔτέρου τονίζει τήν ίσχυ τού πνεύματος τής είρήνης.

Ἀναφερόμενος στό Ίσραηλ ὁ Γάλλος Πρόεδρος τόνισε
ότι τό δικαίωμά του νά ύπάρχει «πρέπει νά ἀναγνωρισθεῖ
χωρίς κανέναν όρο καί μέ σαφήνεια». Καί πρόσθεσε: «Τό
δικαίωμα αὐτό πρέπει, ἐπίσης, νά ἀναγνωρισθεῖ γιά ὄλους
τούς λαούς τής Μέσης Ανατολῆς, δρισμένοι ἀπό τούς ό-
ποιους πλήρτονται ἀπό πολέμους καί ἔξορίες».

Τό προεδρικό μήνυμα κλείνει ἐκφράζοντας τήν πεποί-
θηση ότι δ. λαός τού Ίσραηλ ἔχει τήν ίκανότητα νά μετα-
μορφώσει «τή δυστυχία σέ χαρά καί τήν ἀνησυχία σέ ἐλπί-
δα».

MAZI ΑΣ ΕΝΩΘΟΥΜΕ, MAZI, ΟΛΟΙ MAZI

Στό βιβλίο του Φ. Γελαδοπούλου: «Μαρία Δημάδη, ήρωίδα της έθνικης αντίστασης» (Αθήνα 1982, σ. 82 κ.έ.) δημοσιεύονται τά παρακάτω:

Μιά μέρα στό Άγρινο, τήν άνοιξη τοῦ 1942, στό τυπογραφεῖο τοῦ Τάκη Χατζόπουλου παρουσιάστηκαν δυσόλγινωστα παλικάρια. Ήταν δὲ Λάζαρος Βίκτωρ Έλιέζερ καὶ ο Ζάκ Βίκτωρ Έλιέζερ. Ήταν ἀδέλφια. Ήταν Εβραῖοι. Ερχονταν ἀπό τήν Αθήνα, ὅπου ἐκεῖ τούς κυνηγοῦσαν οἱ Γερμανοί νά τούς στείλουν στά στρατόπεδα τοῦ θανάτου. Τό ΕΑΜ, πού προστάτευε δῆλους τούς Εβραίους, τούς ἐδωσε εἰδικό σημείωμα στέλνοντάς τους στό Άγρινο. Ο Τάκης Χατζόπουλος τούς σύνδεσε μέ τήν ὄργανωση τοῦ ΕΑΜ. Η ὄργανωση τούς τακτοποίησε σέ σπίτια, σέ δουλειά καὶ τούς ἐφοδίασε μέ ταυτότητες. Μάλιστα δὲ Ζάκ Έλιέζερ μετονόμαστηκε σέ Σπύρο Λαζαρίδη ἀπό τήν Αρτα.

Κατόπιν τά δυο ἀδέλφια πρόσφεραν τίς ὑπηρεσίες τους στό ΕΑΜ. Δούλευαν μέ συνέπεια καὶ ἀγαπήθηκαν ἀπό ὅλους... Ο ἀγώνας ἀπαιτοῦσε κόπους καὶ δοκιμασίες. Τά δυο ἀδέλφια ποτέ δέ βαρυγγώμησαν, ποτέ δέν κοίταξαν ν' ἀποφύγουν τόν ἀγώνα. Πάντα μπροστά, ἀκούραστοι, γεμάτοι πίστη κι ἐνθουσιασμό. Πάνω στά δυό χρόνια, δὲ Σπύρος Λαζαρίδης – δὲ ἄλλοτε Ζάκ Έλιέζερ – σέ ἀποστολή τής ὄργανωσης βρέθηκε στό Μεσολόγγι, ὅπου καὶ πιάστηκε ἀπό τούς χιτλερικούς.

Τότε δὲ Τάκης Χατζόπουλος μέ τόν ἀδελφό του Θεοφάνη τρέξανε στή Μαρία καὶ τήν παρακάλεσαν νά σώσει ἀπό τό βέβαιο θάνατο τό Σπύρο Λαζαρίδη.

★ ★ ★

Τό πάθος γιά τήν έξακριβωση τής ἀλήθειας μᾶς ἔφερε ἀντικρυστά μέ τό μεγαλοβιομήχανο κ. Ζάκ Έλιέζερ, μέ τό κατοχικό ὄνομα Σπύρος Λαζαρίδης.

Συναντηθήκαμε στό ἔργοστάσιό του, στήν Καλλιθέα καὶ στήν ὁδό Θεσσαλονίκης 131.

Ο κ. Ζάκ Έλιέζερ, δχι μόνο μᾶς ἐπιβεβαίωσε δὴ τά προηγούμενα, ἀλλά καὶ μᾶς ἔδωσε τήν ἀκόλουθη ἐπιστολή.

(γράμμα) **ZAK BIKTOR ELEZER**
(Η ΣΠΥΡΟΣ ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ)

1942. Μιά ἑβραϊκή οίκογένεια 9μελής, 7 παιδιά καὶ 2 γονεῖς, ἔγκαθισταται στό Άγρινο διά νά ἀποφύγῃ τόν ἐπερχόμενο διωγμό τῶν Γερμανῶν. Ο μεγαλύτερος τῶν παιδιῶν ὁ Λάζαρος ἡλικίας 25 ἔτῶν καὶ δὲύτερος Ἰσαάκ, δικτυώνταν εἰς τό ἀπελευθερωτικόν κίνημα τοῦ ΕΑΜ καὶ ἀρχίζουν τήν δράση τῶν.

Προσποιούμενοι τόν ἔμπορο, μετακινοῦνται εἰς ὅλην τήν περιοχήν, ὑπηρετώντας τούς σκοπούς τής ὄργανωσεως. Συνεργάζομουν στενά μέ τόν Αναστασιάδη, Κώστα Σαλάκο, Πάνος Σούλο καὶ τήν Κατίνα Χατζάρα. Ἐπίσης συντελοῦσα εἰς τήν συγκέντρωση πληροφοριῶν.

Κατά τό τέλος τοῦ 1943, βρισκόμουν στό Μεσολόγγι. Οι Γερμανοί κατόπιν προδοσίας ἥλθαν, μέ συνέλαβαν καὶ

Ο Ζάκ Βίκτωρ
Έλιέζερ, τό 1942.

μέ δοδήγησαν στίς φυλακές Μεσολογγίου. Τήν ἐπόμενη σιδηροδέσμιο μέ μετέφεραν στό Άγρινο καὶ τό ίδιο βράδυ μέ πήγαν στά γραφεῖα S.D. γιά ἀνάκριση. Τούς εἶπα διάφορα παραπλανητικά παραμύθια καὶ μέ ἔστειλαν στίς φυλακές Αγρινίου, ὅπου ἤρχισαν τά βασανιστήρια. Οι ἀνάκρισεις ἐσυνεχίζοντο καθημερινῶς. Μία ημέρα ή ἀνάκριση ἐγίνε παρουσία τῆς ήθοποιοῦ Υ.Β. ή όποια μέ ἐπρόδωσε, καὶ ἐβεβαίωνε δτί ἡμουν ὑπεύθυνος στό χωρίο Καλύβια καὶ τροφοδότης τῶν ἀνταρτῶν.

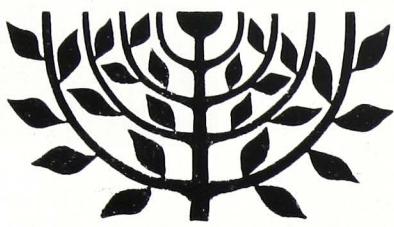
Ηδη πέρασαν 40 χρόνια. Δέν θέλω νά θυμάμαι... διά τήν ήθοποιούν δτί όποια ἔχει ἔνα κορίτσι...

Ὑπέστην φρικτά βασανιστήρια. Μέ κτυπούσαν μέ ροπαλα μέχρι ἀναίσθησίας. Ακολούθως μέ ἡλεκτροσόκ, εἰς τά πόδια μου, διοχέτευση συνεχοῦς καὶ διακοπομένου ρεύματος μέχρι τελείας ἔξαντλήσεως, διά νά δμολογήσω γνωστούς ἀγνωστάς τῶν ἀνταρτικῶν δμάδων. Τό σώμα μου ἦτο δλο πληγές ἀπό τό ξύλο καὶ τήν ψώρα.

Μαζί μου είς τήν φυλακήν εύρισκοντο καὶ ἐβασανίζοντο δτό Αναστασιάδης, δτό Χρήστος Σαλάκος, δτό Πάνος Σούλος καὶ δτή Κατίνα Χατζάρα, τής όποιας ἔβγαλαν τά νύχια τής χειρός τής. Κανένας ἀπό τούς ἀνώτερων δέν ἔκανεν τόν παραμήκρον συμβιβασμόν. Ήταν δλοι τους ήρωες πραγματικοί...

Χρέος μου νά ἀναφέρω δτί ή οίκογένεια Αποστόλου Χατζοπούλου, ἐπληροφορήθη δτί συνελήφθην καὶ δτί μέ ἐβασάνιζαν συνεχῶς, καὶ γνωρίζουσα δτί εἶμαι Ίσραηλ-της, δέν ἔπαισαν καθ' δλον τό διάστημα τής φυλακίσεως μου νά φροντίζουν δι' ἐμέ, μέ τή φροντίδα τής Μαρίας Δημάρη, δτί όποια ἀνέλαβε τή σωτηρία μου.

Δέ θά ξεχάσω δμως δτί ή σωτηρία μου ὠφείλετο είς τήν Μαρία Δημάδη, δτί όποια, δπως ἀπεδείχθη ἀπό τήν τελεκήν ἀνάκριση ἀπό τά S - S καὶ ἀρχήν εἶχε ἔξαφανίσει τόν φάκελλόν μου μέ τό κατηγορητήριο καὶ ἔτσι ἐφ' δσον πλέον δέν ὑπῆρχε τίποτα τό ἐνοχοποιητικόν, διά καταλλήλων χειρισμῶν ἔπεισε τόν φρούραρχον δτί ἔπρεπε νά ἀφεθώ ἐλεύθερος. Πράγματι μετά ἔξη μῆνες κρατούμενος, ἀπελύθην τήν 12 Απριλίου 1944.

עֵץ חַיִם הוּא

Δένδρον ζωῆς εἶναι ἡ Τορά...
(Παροιμ. 3:18)